

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

GreenComp

Evropski okvir kompetenc za trajnostnost

POROČILO SKUPNEGA
RAZISKOVALNEGA SREDIŠČA
V OKVIRU ZNANOSTI ZA POLITIKO

PREVOD

Avtorji:
Guia Bianchi
Ulrike Pisiotis
Marcelino Cabrera

Urednika:
Yves Punie
Margherita Bacigalupo

Prvič izdano v angleščini leta 2022 kot:
**GreenComp: The European sustainability
competence framework**
JRC SCIENCE FOR POLICY REPORT
Joint Research Centre, European Commission

GreenComp: Evropski okvir kompetenc za trajnostnost

Angleški izvirnik: GreenComp: The European sustainability competence framework

Avtorji: Guia Bianchi, Ulrike Pisiotis, Marcelino Cabrera

Urednika: Yves Punie, Margherita Bacigalupo

POROČILO SKUPNEGA RAZISKOVALNEGA SREDIŠČA
V OKVIRU ZNANOSTI ZA POLITIKO

Vsa vsebina © Evropska unija, 2022 (razen če ni določeno drugače).

Oblikovanje, slikovno gradivo in postavitvev: Daniel N. Buxton
(<https://danielnbuxton.com>)

Prevod: Ensitra prevajanje, Brigita Vogrinec Škraba s. p.
Strokovni pregled prevoda: dr. Gregor Torkar, Saša Kregar
Jezikovni pregled prevoda: Valentin Logar
Oblikovanje ovitka: Suzana Kogoj
Grafična priprava: Design Demšar d. o. o.

Urednica založbe: Simona Vozelj
Izdal: Zavod RS za šolstvo
Za izdajatelja: dr. Vinko Logaj

Spletna izdaja
Ljubljana, 2023

Publikacija ni plačljiva.
Publikacija je objavljena na povezavi:
www.zrss.si/pdf/greencomp.pdf

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID 142341123
ISBN 978-961-03-0698-6 (PDF)

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE, PODNEBJE IN ENERGIJO

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA VZGOJO IN IZOBRAŽEVANJE

Prevod GreenComp financira Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo s sredstvi Sklada za podnebne spremembe, v okviru projekta Podnebni cilji in vsebine v vzgoji in izobraževanju.

Politiko ponovne uporabe dokumentov Evropske komisije ureja Sklep Komisije 2011/833/EU z dne 12. decembra 2011 o ponovni uporabi dokumentov Komisije (OJ L 330, 14. 12. 2011, str. 39). Če ni navedeno drugače, je ponovna uporaba tega dokumenta dovoljena pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna licenca (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To pomeni, da je ponovna uporaba dovoljena ob priznanju avtorstva in navedbi morebitnih sprememb. Za vsako uporabo ali reprodukcijo fotografij ali drugega gradiva, ki ni last EU, je treba pridobiti dovoljenje neposredno od imetnikov avtorskih pravic.

Ta publikacija je poročilo znanosti za politiko Skupnega raziskovalnega središča (JRC) Evropske komisije za znanost in znanje. Njen namen je zagotoviti na dokazih temelječo znanstveno podporo procesu oblikovanja politike evropske unije. Navedeni znanstveni rezultati ne predstavljajo političnega stališča Evropske komisije. Niti Evropska komisija niti nobena oseba, ki deluje v njenem imenu, ni odgovorna za morebitno uporabo te publikacije. Za več informacij glede metodologije in kakovosti podatkov, uporabljenih v tej publikaciji, ki jih ni pridobil Eurostat ali druga služba Evropske komisije, naj se uporabniki obrnejo na navedeni vir. Uporabljene oznake in informacije, podane na zemljevidih, ne predstavljajo mnenja Evropske unije glede pravnega statusa katere koli države, ozemlja, mesta, območja oz. njihovih organov ali glede njihovih meja.

Izvilleček

Razvoj evropskega okvira kompetenc za trajnostnost je eden od ukrepov politike, ki jih določa Evropski zeleni dogovor za spodbujanje učenja o okoljski trajnostnosti v Evropski uniji. Okvir GreenComp določa nabor kompetenc za trajnostnost, ki bi jih morali vključiti v pedagoške programe, da bi učecim se pomagali razviti znanje, spretnosti in odnose, ki spodbujajo razmišljanje, načrtovanje in delovanje z empatijo, odgovornostjo ter skrbjo za naš planet in javno zdravje.

Delo se je začelo s pregledom literature in številnimi posvetovanji s strokovnjaki ter deležniki s področja izobraževanja za trajnostnost in vseživljenjskega učenja. Rezultati, predstavljeni v tem poročilu, tvorijo okvir za učenje za okoljsko trajnostnost, ki ga lahko uporabimo v katerem koli učnem kontekstu. Poročilo navaja delovne opredelitve trajnostnosti in učenja za okoljsko trajnostnost, ki tvorijo osnovo okvira z namenom doseganja soglasja in premoščanja vrzeli med strokovnjaki in preostalimi deležniki.

Okvir GreenComp zajema štiri medsebojno povezana področja kompetenc: »poosebljanje vrednot trajnostnosti«, »sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti«, »zamišljanje trajnostnih prihodnosti« in »ukrepanje za trajnostnost«. Vsako področje obsega tri kompetence, ki so medsebojno povezane in enakovredne. GreenComp je zasnovan kot neobvezujoč referenčni okvir za učne sheme, ki razvijajo trajnostnost kot kompetenco.

Kazalo

Uvodna beseda	1	4.3 Zamišljanje trajnostnih prihodnosti	23
Povzetek	2	4.3.1 <i>Pismenost za prihodnost</i>	23
Zahvale	4	4.3.2 <i>Prilagodljivost</i>	24
1 Uvod	6	4.3.3 <i>Raziskovalno mišljenje</i>	24
1.1 Cilji	7	4.4 Ukrepanje za trajnostnost	25
1.2 Metodologija	7	4.4.1 <i>Politična angažiranost</i>	26
1.3 Omejitve.....	9	4.4.2 <i>Kolektivno ukrepanje</i>	27
1.4 Struktura poročila	10	4.4.3 <i>Individualna iniciativa</i>	27
2 Opredelitev trajnostnosti	11	5 Poti naprej	29
2.1 Delovna opredelitev trajnostnosti.....	11	Glosar	31
2.2 Kompetence za trajnostnost.....	12	Viri	34
2.3 Poučevanje in učenje kompetenc za trajnostnost.....	12	Priloga 1 – Primeri uporabe.....	37
3 Evropski okvir kompetenc za trajnostnost	14	Priloga 2 – Izjave o znanju, spretnostih in odnosih (ZSO).....	40
3.1 Vizualizacija	16		
4 Področja kompetenc in kompetence	17		
4.1 Posebljanje vrednot trajnostnosti	17		
4.1.1 <i>Vrednotenje trajnostnosti</i>	17		
4.1.2 <i>Podpiranje pravičnosti</i>	18		
4.1.3 <i>Promoviranje narave</i>	18		
4.2 Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti.....	19		
4.2.1 <i>Sistemska mišljenje</i>	20		
4.2.2 <i>Kritično mišljenje</i>	20		
4.2.3 <i>Formuliranje problema</i>	21		

Uvodna beseda

Za varovanje zdravja našega planeta in javnega zdravja je ključnega pomena, da uvedemo trajnostnost v naše sisteme vzgoje, izobraževanja in usposabljanja. S pomočjo vzgoje, izobraževanja in usposabljanja učeči se razvijajo kompetence in pridobijo potrebno znanje, spretnosti in odnose, da bi lahko resnično cenili naš planet in ga zaščitili. To bo pripomoglo k prehodu na pravičnejše, bolj zeleno gospodarstvo in družbo. V ta namen je Evropska komisija določila učenje za okoljsko trajnost kot eno od prednostnih nalog v prihajajočih letih.

Po uspešnih pobudah v preteklih letih za vzgojo in izobraževanje za vseživljenjsko učenje, temelječe na kompetencah, je Evropska komisija razvila Evropski okvir kompetenc za trajnostnost, *GreenComp*, napovedan v Evropskem zelenem dogovoru. Države članice Evropske unije so že začele uvajati koncepte trajnostnosti v učne načrte splošnega in poklicnega izobraževanja. Na podlagi teh prizadevanj lahko *GreenComp* podpira vse izobraževalce in učeče se pri vključevanju tem s področja okoljske trajnostnosti v vse vzgojno-izobraževalne sisteme in učne načrte v državah članicah.

Naš cilj je nuditi skupni okvir kompetenc za trajnostnost na evropski ravni kot skupni temelj in vodilo tako za izobraževalce kot za učeče se. Ustvarjanje enotnega razumevanja trajnostnosti lahko učinkuje kot katalizator za ukrepanje. Okvir *GreenComp* izhaja iz nasvetov in soglasja številnih strokovnjakov ter deležnikov. Komisija spodbuja države članice, da ga uporabijo kot referenco pri uvajanju vzgojno-izobraževalnih pobud za trajnostnost.

Okvir *GreenComp* gradi na metodi, ki jo je razvilo, preizkusilo in potrdilo Skupno raziskovalno središče (JRC) pri pripravi Okvira digitalnih kompetenc za državljane (*DigComp*), Okvira podjetnostne kompetence (*EntreComp*) in Evropskega okvira za osebnostno in socialno ključno kompetenco ter kompetenco učenje učenja (*LifeComp*).

Priporočilo Sveta o učenju za okoljsko trajnostnost in *GreenComp* sta del strateškega delovanja EU v smeri spodbujanja učenja za okoljsko trajnostnost.

Ioannis Maghiros, vodja Enote za človeški kapital in zaposlovanje pri Skupnem raziskovalnem središču Evropske komisije

Michael Teutsch, vodja Enote za šole in večjezičnost
Generalni direktorat za izobraževanje, mladino, šport in kulturo Evropske komisije

Povzetek

Okvir *GreenComp* je odziv na vedno večjo potrebo po nadgrajevanju in razvijanju znanja, spretnosti in odnosa za trajnostno življenje, delo in delovanje.

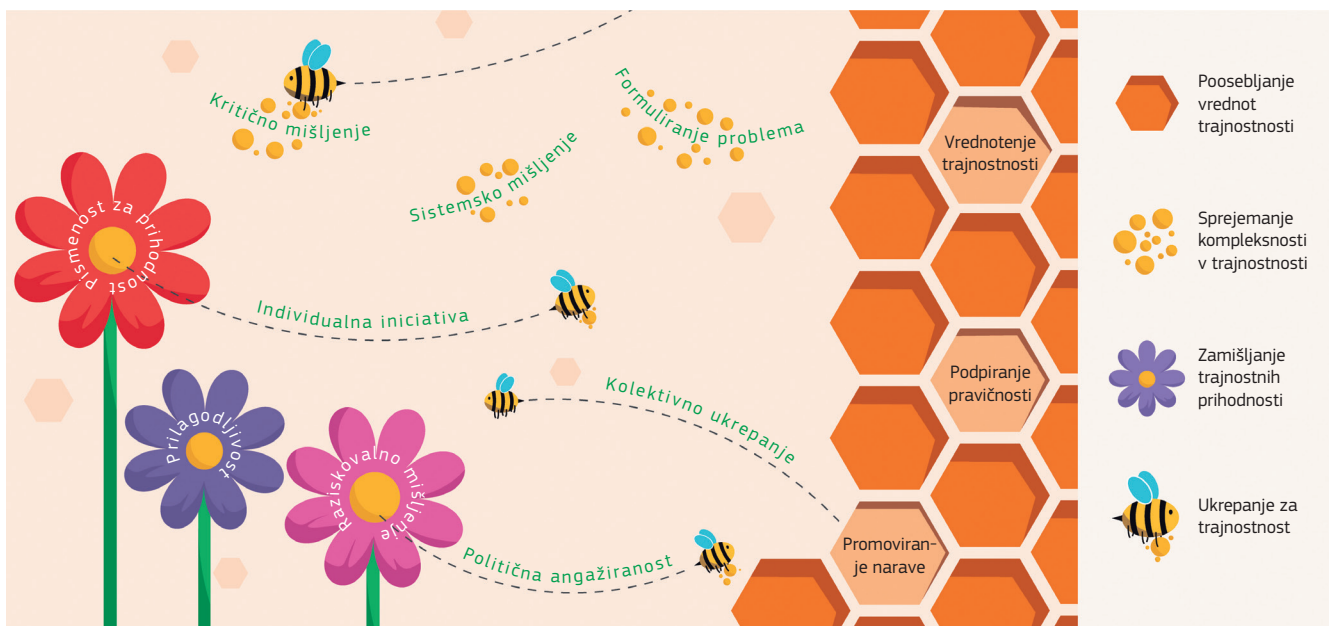
GreenComp je referenčni okvir kompetenc za trajnostnost. Nudi skupni temelj učečim se, vodilo izobraževalcem in sporazumno razlago trajnostnosti kot kompetence. Zasnovan je za podporo programom vzgoje, izobraževanja in usposabljanja za vseživljenjsko učenje. Napisan je za vse učeče se, ne glede na njihovo starost in stopnjo izobrazbe ter za vsa učna okolja – formalna, neformalna ali priložnostna.ⁱ Kompetence za trajnostnost lahko pomagajo učečim se, da postanejo sistemski in kritični misleci, se angažirajo in ustvarijo bazo znanja za vse, ki jih skrbi trenutno in prihodnje stanje našega planeta.

Cilj okvira *GreenComp* je spodbujati trajnostni način mišljenja tako, da uporabnikom pomaga razviti znanje, spretnosti in odnose, ki bi jim omogočali razmišljanje, načrtovanje in delovanje z empatijo, odgovornostjo in skrbjo za naš planet. Okvir *GreenComp* je rezultat temeljite raziskovalne metodologije, ki je vključevala veliko in raznoliko skupino strokovnjakov ter deležnikov z namenom doseganja soglasja. Nudi splošni referenčni model, ki ga lahko uporabijo vsi udeleženci v vseživljenjskem učenju za oblikovanje učnih priložnosti, usmerjenih v razvoj kompetenc za trajnostnost, in za vrednotenje napredka pri uveljavljanju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja za trajnostnost.

Okvir *GreenComp* sestavlja 12 kompetenc (v **krepkem tisku**), razvrščenih v štiri področja (v *poševnem tisku*):

- *Poosebljanje vrednot trajnostnosti*, vključno s kompetencami
 - **vrednotenje trajnostnosti**
 - **podpiranje pravičnosti**
 - **promoviranje narave**
- *Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti*, vključno s kompetencami
 - **sistemsko mišljenje**
 - **kritično mišljenje**
 - **formuliranje problema**
- *Zamišljanje trajnostnih prihodnosti*, vključno s kompetencami
 - **pismenost za prihodnost**
 - **prilagodljivost**
 - **raziskovalno mišljenje**
- *Ukrepanje za trajnostnost*, vključno s kompetencami
 - **politična angažiranost**
 - **kolektivno ukrepanje**
 - **individualna iniciativa**

ⁱ Opredelitve ključnih pojmov, ki se uporabljajo v dokumentu, so navedene v glosarju.

Vizualna predstavitev okvira *GreenComp*

Okvir *GreenComp* je odziv na ambiciozne cilje Evropskega zelenega dogovora. V skladu s to politično usmeritvijo je Evropska komisija objavila dokumenta o politiki z naslovom *Program znanj in spretnosti za Evropo za trajnostno konkurenčnost, socialno pravičnost in odpornost (2020) in Evropski izobraževalni prostor do 2025 (2020)*, ki poudarjata potrebo po razvoju evropskega okvira kompetenc za trajnostnost. V teh dveh dokumentih Evropska komisija podaja jasna priporočila, kako v izobraževanju in usposabljanju razvijati spretnosti za trajnostnost, tudi v programih za izpopolnjevanje in/ali prekvalificiranje ter z naložbami v učenje za okoljsko trajnostnost. *Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030: »Vračanje narave v naša življenja«* (2020) prav tako poudarja pomembno vlogo izobraževanja in usposabljanja pri omogočanju EU, da doseže svoj cilj postati podnebno nevtralna celina do leta 2050.

Kot referenčno orodje lahko okvir *GreenComp* služi različnim namenom, vključno s pregledi in prenovo učnih načrtov, oblikovanjem programov za izobraževanje učiteljev, (samo)vrednotenjem/refleksijo, razvojem politik, certificiranjem, vrednotenjem, spremljanjem in evalvacijo.

Zahvale

Avtorji so hvaležni vsem, ki so sodelovali v procesu, s pomočjo katerega so ustvarili okvir *GreenComp*. Močno cenimo njihovo predanost, navdušenje in strast za trajnostnost in vseživljenjsko učenje.

Hvala vsem deležnikom, ki ste sodelovali in prispevali k našemu nizu delavnic, organiziranih med aprilom in oktobrom 2021: Carlos **Alvarez Pereira**, Rimski klub (Club of Rome); Helena **Alves**, Evropska univerzitetna fundacija (European University Foundation); Albena **Azmanova**, Univerza v Kentu; Meg **Baker**, Študentska organizacija za trajnostnost Združenega kraljestva (Students Organising for Sustainability UK); Matthias **Barth**, Univerza za trajnostni razvoj v Eberswaldu; Olena **Bekh**, Evropska fundacija za usposabljanje (ETF); Pauline **Boivin**, Platforma za vseživljenjsko učenje (LLL); Erica **Bol**, Skupno raziskovalno središče (JRC); Pauline **Bonino**, Evropska mreža podjetij za socialno integracijo (ENSIE); Katja **Brundiers**, Državna univerza v Arizoni; Alessandro **Caforio**, Mednarodna telematska univerza (UNINETTUNO); Ignacio **Calleja**, Evropski inštitut za inovacije in tehnologijo, skupnost za surovine (EIT Raw Materials); Paolo **Canfora**, JRC; Noelia **Cantero**, Evropsko združenje lokalnih in regionalnih oblasti za vseživljenjsko učenje (EARLALL); Gisela **Cebrián Bernat**, Univerza Rovira i Virgili; Valentina **Chanina**, Evropski forum za tehnično in poklicno izobraževanje in usposabljanje (EfVET); Martina **Comparelli**, Petki za prihodnost; François **Dessart**, JRC; Paola **Di Marzo**, Študentska mreža Erasmus; Anastasia **Fetsi**, Evropska fundacija za usposabljanje; Daniel **Fischer**, Univerza in raziskave Wageningen; Emma **Fromberg**, Univerza v Cambridgeu; Ann **Finlayson**, Izobraževanje za trajnostnost in okoljsko izobraževanje (Sustainability and Environmental Education); Conor **Galvin**, Univerzitetni kolidž v Dublinu; Marie **Goiset**, Ministrstvo za izobraževanje, mladino in šport, Francija;

Agueda **Gras-Velazquez**, Evropska mreža šolskih ministrstev (European Schoolnet); Dirk **Hastedt**, Mednarodna organizacija za merjenje učinkov izobraževanja (IEA); Rayka **Hauser**, Generalni direktorat za okolje (DG Environment); Simon **Herteleer**, Platforma UNECE za izobraževanje za trajnostni razvoj; Elisabeth **Hofmann**, Univerza Bordeaux Montaigne; Gohar **Hovhannisyan**, Evropsko združenje univerz (EUA); Tom **Janssen**, Flamski oddelek za okolje (Flemish Department of Environment); Jonas **Husum Johannesen**, Ministrstvo za visoko šolstvo in znanost, Danska; Panagiotis **Kampylis**, Nacionalni raziskovalni svet Republike Italije (National Research Council of Italy); Simon **Kemp**, Univerza v Southamptonu; Arja **Krauchenberg**, Evropsko združenje staršev (EPA); Wim **Lambrechts**, Odprta univerza (Open Universiteit); Elizabeth **Lange**, Tehnološka univerza v Sydneyju; Yolanda **Lechón**, Center za energetiko, okolje in tehnološke raziskave (CIEMAT); Alexander **Leicht**, UNESCO; Rodrigo **Lozano**, Univerza v Gävlu; Davide **Magagna**, Ministrstvo za ekološki prehod, Italija; Hanna **Malhonon**, Zvezno ministrstvo za izobraževanje, znanost in raziskave, Avstrija; Michela **Mayer**, Italijansko združenje za trajnostno znanost; Miriam **Molina Ascanio**, Evropska mreža šolskih ministrstev; Petra **Molthan-Hill**, Univerza Nottingham Trent; Monica **Moso Díez**, center znanja in inovacij Dualiza; Joanna **Napierala**, Evropski center za razvoj poklicnega usposabljanja (CEDEFOP); Mari **Nishimura**, Okoljski program Združenih narodov (UNEP); Terhi **Nokkala**, Univerza v Jyväskylä; Teresa **Oberhauser**, Evropski študentski forum (AEGEE); Violeta **Orlović Lovren**, Univerza v Beogradu; David **Osimo**, Lizbonski svet; Ana **Prades**, Center za energetiko, okolje in tehnološke raziskave (CIEMAT); Giuseppe **Pellegrino**, Generalni direktorat za raziskave in inovacije (DG RTD); Mónika **Réti**, Ministrstvo za človeške vire Republike Madžarske; Marco **Rieckmann**, Univerza v Vechti; Moni-

ka **Rybova**, Ministrstvo za izobraževanje, znanost, raziskave in šport Republike Slovaške; Alfredo **Soeiro**, Združenje evropskih gradbenih fakultet (AECEF); Stephen **Sterling**, Univerza v Plymouthu; Daniella **Tilbury**, gibraltarska vlada in Univerza v Cambridgeu; Paul **Vare**, Univerza v Gloucestershiru; Lyubov **Vasylchuk**, Evropska mreža šolskih ministrstev; Silvia **Velázquez Rodríguez**, Ministrstvo za izobraževanje in poklicno usposabljanje Republike Španije; Oliver **Wolf**, JRC; Brikena **Xhomaqi**, Platforma za vseživljenjsko učenje; Aravella **Zachariou**, Ministrstvo za izobraževanje, kulturo, mladino in šport Republike Ciper; Jakub **Zaludko**, projekt Bridge 47.

Zahvaljujemo se našim sodelavcem pri Evropski komisiji za vloženi čas in energijo. Izkazali so se kot kritični bralci, spodbujajoči moderatorji na naših delavnicah, pozorni zapisnikarji in viri povratnih informacij: Federico **Biagi**, JRC; Susan **Bird**, Generalni direktorat za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje (DG EMPL); Romina **Cachia**, JRC; Anastasia **Economou**, JRC; Ignacio **González Vázquez**, JRC; Deirdre Hodson, Generalni direktorat Evropske komisije za izobraževanje in kulturo (DG EAC); Zoe **Jacquot**, DG EAC; Georgios **Kapsalis**, JRC; Giovanna **Mazzeo Ortolani**, JRC; Marco **Montanari**, JRC; Arianna **Sala**, JRC; Tim **Schreiber**, DG EMPL. Zahvaljujemo se tudi Chiari **Scalabrino**, zunanji strokovnjakinji, za njeno začetno podporo.

Zahvaljujemo se tudi našim tehničnim sodelavcem v Skupnem raziskovalnem središču za njihovo podporo: Susani **Bernal**, Ani **Cases**, Paoli **Dalmiglio**, Ani **García Fatela**, Kriss-Elin **Rokk**, Larisi **Rusu** in Andreu **Santoru**.

Zahvaljujemo se našim sodelavcem iz Generalnega direktorata za prevajanje (DGT) za urejanje tega poročila: Roslyn **Bottoni**, Wouterju **Provoostu** in Ownu **Staffordu**, s pomočjo Raimonda **Cadonija**.

Zahvaljujemo se Michaelu **Teutschu** in Anni Marii **Giannopoulou**, vodjema Enote za šole in večjezičnost pri Generalnem direktoratu Evropske komisije za izobraževanje in kulturo (DG EAC), ter Ioannisu **Maghirosu**, vodji Enote za človeški kapital in zaposlovanje pri Skupnem raziskovalnem središču, za njihovo podporo in razpoložljivost. Posebna zahvala

gre Vladimirju **Garkovu**, DG EAC, za njegovo predhodno delo.

Srčna zahvala gre mladim pri *Radiolmmaginaria* za poučevanje vrstnikov glede pomena izobraževanja za trajnostnost in za pripravo videoposnetka.

1 Uvod

Zagotavljanje poštenega in dostojnega dohodka vsem ljudem, obnavljanje narave in omogočanje razcveta biodiverzitete še nikoli ni bilo pomembnejše. To je ena najpomembnejših dolžnosti človeštva, ki pa zahteva premik od netrajnostnih praks k obravnavi okolja kot vrednote, od katere sta odvisni prihodnost naše vrste in našega planeta. Sistemskih sprememb ne moremo doseči samo s političnimi dogovori, finančnimi spodbudami ali tehnološkimi inovacijami, čeprav je tudi to pomembno in nujno. Dolgotrajna sprememba zahteva vseživljenjsko učenje.¹

Ustvarjanje priložnosti za učenje za okoljsko trajnostnost je postalo ključnega pomena za sedanjost in prihodnost našega planeta. Ekološka kriza zadeva vsakogar in vse vidike družbe. Enotno razumevanje lahko spodbudi ukrepanje in nastanek skupne strategije učenja za okoljsko trajnostnost, ki bi nam omogočilo, da to krizo razumemo, ustrezno ukrepamo in jo družno odpravimo. Pravočasno strateško ukrepanje je nujno, da bi lahko Evropejci polno sodelovali v zelenem prehodu našega gospodarstva in družbe, ne pa samo reagirali nanj. Učenje za okoljsko trajnostnost je del tega strateškega ukrepanja.

Vzgoja in izobraževanje, temelječa na kompetencah, učečim se pomaga razviti spretnosti, znanje in odnose za trajnostnost in lahko spodbudi odgovorno delovanje in pripravljenost za ukrepanje ali za zahtevanje ukrepanja na lokalni, nacionalni in globalni ravni. S tem, ko bomo učeče se usposobili za reševanje vprašanj trajnostnosti, jim bomo omogočili, da premagajo kognitivno disonanco, ki izhaja iz tega, da si seznanjen z določenim vprašanjem, a nisi usposobljen za ukrepanje.

Evropska komisija se je zavezala k doseganju ciljev trajnostnega razvoja (CTR),ⁱⁱ pri čemer je kakovostna

vzgoja in izobraževanje (CTR 4) ključna za doseganje vseh ciljev CTR. V skladu s ključno vlogo vseživljenjskega učenja² je razvoj kompetenc za trajnostnost prek izobraževanja in usposabljanja postal cilj politike EU in njenih držav članic. Trajnostnost je ena ključnih prednostnih nalog Evropske komisije na področju izobraževanja in usposabljanja za obdobje 2019–2024.³

Evropski zeleni dogovor (2019),⁴ *Program znanj in spretnosti za Evropo za trajnostno konkurenčnost, socialno pravičnost in odpornost* (2020)⁵ in *Evropski izobraževalni prostor do 2025* (2020)⁶ poudarjajo potrebo po razvoju evropskega okvira kompetenc za trajnostnost. *Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030: »Vračanje narave v naša življenja«* (2020)⁷ prav tako poudarja pomembno vlogo izobraževanja in usposabljanja pri doseganju cilja, da Evropa postane podnebno nevtralna celina do leta 2050.

Evropska komisija je razvila okvir *GreenComp* kot referenčni okvir kompetenc za trajnostnost na ravni EU. Nudi skupni temelj učečim se, vodilo izobraževalcem in sporazumno razlago trajnostnosti kot kompetence. Takšno enotno razumevanje lahko spodbudi učenje za okoljsko trajnostnost s podpiranjem izobraževalnih institucij pri razvijanju, pregledovanju in prilagajanju svojih vizij in praks na področju poučevanja in učenja za trajnostnost.

ii <https://sdgs.un.org/goals>.

1.1 Cilji

Okvir *GreenComp* lahko podpira vzgojno-izobraževalne sisteme pri oblikovanju sistemskih in kritičnih mislecev, ki jih skrbita sedanjost in prihodnost našega planeta. Vseh 12 kompetenc tega okvira velja za vse učeče se, ne glede na njihovo starost in stopnjo izobrazbe, ter za vsa izobraževalna okolja – formalna, neformalna ali priložnostna. Predlagani model lahko dopolni in okrepi obstoječa mednarodna, nacionalna, regionalna in lokalna prizadevanja za doseganje kompetenc za trajnostnost. Njegova dodana vrednost je v tem, da nudi:

- model področij kompetenc in posameznih kompetenc za trajnostnost;
- skupno referenco, ki jo lahko uporabijo, delijo in citirajo vsi, ki delujejo na področju izobraževanja in usposabljanja za okoljsko trajnostnost;
- začetni seznam sestavnih delov kompetenc, namreč znanja, spretnosti in odnosov,ⁱⁱⁱ kot primerov praktične uporabe kompetenc;
- skupno referenčno podlago za dialog, izmenjavo praks in vrstniško učenje med izobraževalci na področju vseživljenjskega učenja po vsej EU;
- prispevek k ustvarjanju prenosljivih kompetenc in spodbujanju mobilnosti v EU za polno udeležbo v evropski družbi.

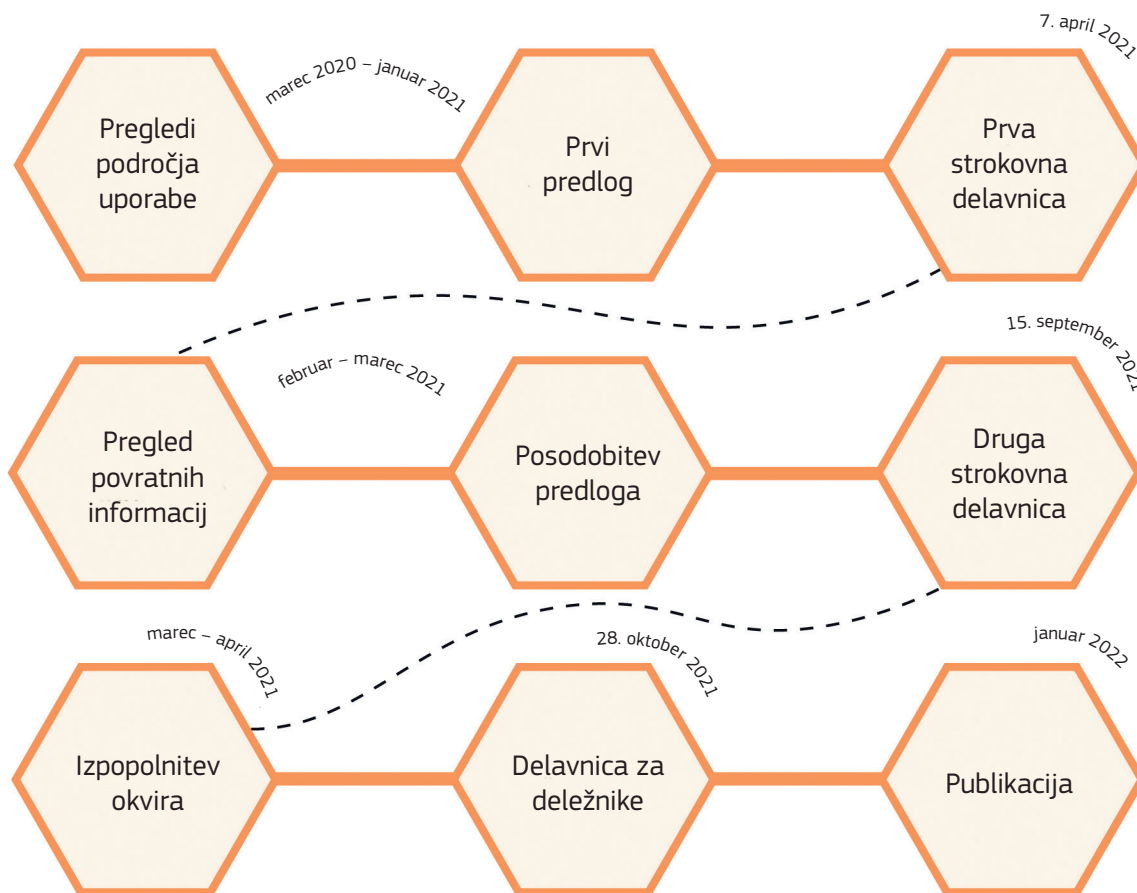
ⁱⁱⁱ Prevezli smo opredelitev kompetence iz Priporočila Sveta z dne 22. maja 2018 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje, kjer je kompetenca opredeljena kot »dinamična kombinacija znanja, spretnosti in odnosov« (str. 12). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=O-J:C:2018:189:TOC.

1.2 Metodologija

Evropski okvir kompetenc za trajnostnost je rezultat gradnje soglasja na podlagi raziskovalnega procesa mešanih metod.^{iv} Ta proces je privedel do postopnega izpopolnjevanja okvira *GreenComp* in nazadnje do konsolidiranega okvira, predstavljenega v tem poročilu. V ta namen smo se na različnih točkah posvetovali z raznoliko skupino približno 75 strokovnjakov in deležnikov, da bi dobili povratne informacije in postopoma dosegli soglasje. Ta skupina je vključevala strokovnjake za izobraževanje za trajnostnost in vseživljenjsko učenje iz akademskih in raziskovalnih ustanov, predstavnike mladih, izobraževalce, predstavnike iz držav članic Evropske unije in predstavnike nevladnih organizacij.

Koraki, ki smo jih prehodili na poti do razvoja okvira *GreenComp*, so prikazani na Sliki 1.

^{iv} Podobna metoda je bila uspešno uporabljena pri sprejetju drugih evropskih okvirov kompetenc, ki jih je razvila Evropska komisija, npr. Okvir digitalnih kompetenc za državljane (*DigComp*), Okvir podjetnostnih kompetenc (*EntreComp*) in Evropski okvir za osebne in socialne ključne kompetence ter učenje učenja (*LifeComp*). Predstavljajo del osmih kompetenc Priporočila Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje.

Slika 1: Glavni koraki na poti do razvoja okvira *GreenComp*

Okvir smo razvili v naslednjih korakih:

- Izvedli smo preglede področja uporabe, ki so vključevali pregled literature, ki ga je opravila Guia Bianchi (2020),⁸ in komplementarno študijo avtorice Chiare Scalabrino (2021, v pripravi).
- Prepoznali in opredelili smo štiri področja kompetenc, vključno s seznamom kompetenc in njihovih komponent, s čimer smo ustvarili osnutek predloga okvira.
- Organizirali smo strokovno delavnico, na kateri smo predstavili okvirno gradivo in s strokovnjaki razpravljali o izobraževanju za trajnostnost ter vseživljenjskem učenju.^v

Ključne ugotovitve s prve strokovne delavnice: Strokovnjaki so podprli pobudo za pripravo okvira kompetenc za trajnostnost za vseživljenjsko učenje, ki bi dopolnjeval obstoječe okvire na področju trajnostnosti, ki so večinoma namenjeni visoke-

mu šolstvu. Menili so, da bi se ta okvir moral osredotočati na specifične kompetence za trajnostnost, medtem ko naj ostali okvirji (tudi tisti, ki jih je Evropska komisija že razvila) opisujejo medsektorske ali splošne kompetence, ki so lahko pomembne za trajnostnost, toda niso izključno vezane nanjo.

Kar se tiče področij kompetenc, so strokovnjaki poudarili pomen vrednot trajnostnosti v povezavi z drugimi kompetencami. Izpostavili so potrebo po spremembi besedišča za to področje, ki naj se osredotoča na reševanje problemov in iskanje rešitev ter vključuje akcijske kompetence in zavedanje, da »zagonetnih« problemov na področju trajnostnosti, tj. zelo kompleksnih in slabo strukturiranih problemov,⁹ pravzaprav ne moremo rešiti.

Poleg tega so strokovnjaki predlagali rabo besede »trajnostnost« namesto »okoljska trajnostnost«, da bi upoštevali večdimenzionalnost tega koncepta.

^v Strokovnjakom smo poslali delovni dokument pred izvedbo delavnice, na podlagi česar smo nato pripravili poročilo.

- Okvir je bil konsolidiran v revidiranem osnutku predloga, ki je vseboval štiri področja kompetenc in 12 kompetenc. Konsolidacija je bila izvedena na podlagi povratnih informacij, ki smo jih zbrali med delavnico in po njej v sprotnem dialogu s strokovnjaki.
- Predlog smo lahko posodobili na podlagi izjav o znanju-spretnostih-odnosih (ZSO), ki smo jih razvili za posamezno kompetenco, s čimer smo izpopolnili njihovo področje uporabe in posodobili okvir kompetenc. Te izjave so navedene v Prilogi 1.
- Organizirali smo tudi drugo strokovno delavnico za izpopolnjevanje okvira.^{vi}

Ključne ugotovitve z druge strokovne delavnice: Strokovnjaki so podprli okvir, predstavljen septembra 2021, z možnostjo manjših revizij pred oblikovanjem končne različice okvira.

Večina strokovnjakov je menila, da je treba dodati obseg nekaterih izjav ZSO, hkrati pa poenostaviti besedišče v teh izjavah. Te izjave morajo biti vseobsegajoče, vendar hkrati uporabnikom prijazne in primerne za različne stopnje izobrazbe.

Strokovnjaki so svetovali boljšo uskladitev opisov kompetenc z njihovimi področji. Poleg tega so svetovali oblikovanje metafore in zgodbe o okviru.

- Idejni okvir smo izpopolnili na podlagi komentarjev, ki smo jih prejeli med drugo delavnico ali kmalu po njej.
- Nato smo izvedli še tretjo delavnico z deležniki iz držav članic EU, da bi potrdili idejni okvir.^{vii}

Ključne ugotovitve s tretje strokovne delavnice, ki so se je udeležili deležniki: Deležniki so na splošno podprli trenutno različico okvira GreenComp in pripadajočo metaforo. Strinjali so se z imenom GreenComp, s fonetičnim vidikom in s preprostostjo v primerjavi s prejšnjimi predlaganimi

^{vi} Strokovnjakom smo poslali delovni dokument, skupaj z razpredelnico za povratne informacije.

^{vii} Povabljenim deležnikom smo poslali delovni dokument, na podlagi česar smo nato pripravili poročilo.

alternativami. Sprejeli so trenutno različico okvira GreenComp.

Vsi deležniki so se strinjali, da moramo predstaviti posamezne okvire kompetenc kot dele obsežne vizije, v kateri se učni izidi izboljšujejo na vseh področjih. Poleg tega smo razpravljali tudi o nadaljevalnih aktivnostih.

- Okvir *GreenComp* je objavljen skupaj s predlogom Evropske komisije za Priporočilo Sveta o učenju za okoljsko trajnostnost in spremnim delovnim dokumentom služb Komisije.

1.3 Omejitve

Kljub široki podpori strokovnjakov s tega področja in predstavnikov različnih skupin deležnikov okvir še ni bil preizkušen v resničnem okolju. Praktično izvajanje in ocenjevanje okvira *GreenComp* v specifičnem kontekstu bi moralo privedi do sprememb in izboljšav okvira na podlagi povratnih informacij izvajalcev ter končnih uporabnikov. Zato moramo na okvir gledati kot na živ dokument.

Naslednji izziv je širok obseg tega okvira, saj je namenjen vsem ljudem, od mladih otrok do odraslih, in zato posega na različna izobraževalna okolja. Povrh tega zaradi obsežnega in hitro razvijajočega se koncepta trajnostnosti ta okvir prikazuje kompetence, ki so potrebne za trajnostnost kot krovno temo. Zaradi tega neposredno ne obravnavamo podpodročij. Primeri takšnih kompetenc vključujejo, toda niso omejeni na odgovorno proizvodnjo in potrošnjo, kompetence za krožno gospodarstvo ali kompetence za specifične stopnje izobrazbe. Pričakujemo lahko nadaljnji razvoj v tej smeri na podlagi okvira *GreenComp*.

Učenje za okoljsko trajnostnost je bistvenega pomena za doseganje trajnostnega načina mišljenja in pripravljenosti za ukrepanje za trajnostno prihodnost. Vendar pa vzgoja, izobraževanje in usposabljanje, kar vključuje tudi ta okvir kompetenc, predstavljajo le del sestavljanke. Sistemska sprememba v smeri trajnostnosti je globalna nujnost in skupna

odgovornost. Za doseganje temeljite spremembe so potrebni naložbe v raziskave in inovacije, zakoni in predpisi, tehnološke ekoinovacije, transparentnost in odgovornost podjetij ter globalne vrednostne verige. Spodbujati moramo vedenje posameznikov z omogočanjem ukrepov in kontekstov, ki so jih oblikovali ljudje, z njihovo pomočjo in za njih ter za naš planet.

1.4 Struktura poročila

Uvodu sledi **drugo poglavje**, ki predstavi terminologijo in koncepte, ki tvorijo osnovo okvira *GreenComp*, tj. njegovo definicijo. Predstavi tudi, kako se ljudje učijo za okoljsko trajnostnost in definicijo kompetence za trajnostnost.

Tretje poglavje predstavi okvir *GreenComp*, njegova štiri področja kompetenc, 12 kompetenc za trajnostnost in s tem povezane opisnike. Podpoglavje 3.1 predstavi metaforo, s katero ponazarjamo okvir *GreenComp*.

Četrto poglavje opisuje področja kompetenc in posamezne kompetence za trajnostnost. Temu sledi opis njihove praktične uporabe.

Peto poglavje opisuje možnosti nadaljnjega razvoja.

Priloga 1 predstavlja primere uporabe, ki prikazujejo, da je vseh 12 kompetenc za trajnostnost enako pomembnih in medsebojno povezanih, kar se tiče razmišljanja, načrtovanja in delovanja v smeri doseganja trajnostnosti. **Priloga 2** vsebuje seznam komponent kompetenc, tj. izjave o znanju, spretnostih in odnosih, ki smo jih pripravili za opredelitev in izpolnitev kompetenc za trajnostnost.

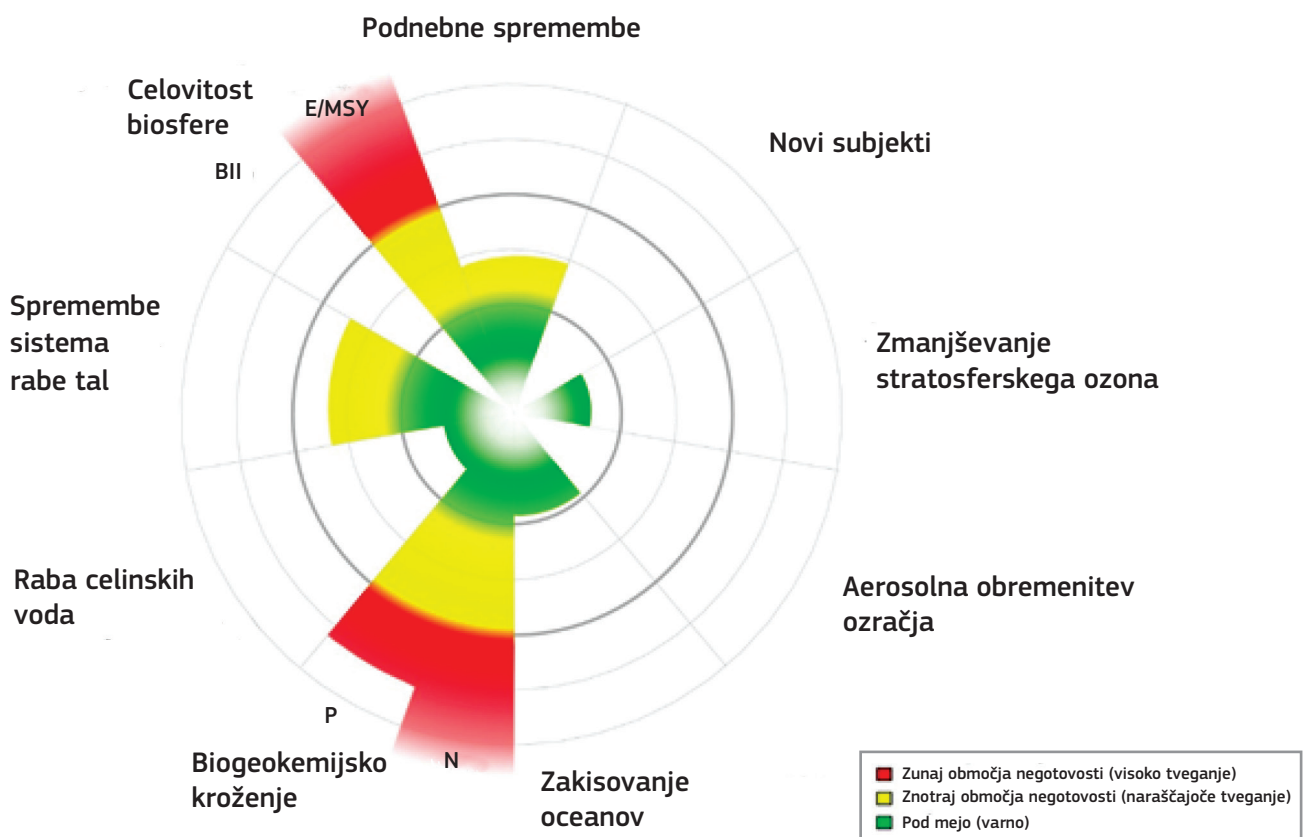
2 Opredelitev trajnostnosti

2.1 Delovna opredelitev trajnostnosti

Obstaja splošno soglasje, da teme s področja trajnostnosti integriramo v vseživljenjsko učenje. Toda trajnostnost je kompleksen in večpomenski koncept, ki ga je težko opredeliti.¹⁰

Trajnostnost ima različne pomeni za različne skupine ljudi v različnih trenutkih.¹¹ Trajnostnost in trajnostni razvoj^{viii} se pogosto uporabljata kot sopomenki, čeprav se idejno razlikujeta. Sodeč po UNESCO,¹² bi lahko trajnostnost najbolje opisali kot dolgoročen cilj, npr. doseganje bolj trajnostnostnega sve-

^{viii} Kot je navedeno v poročilu z naslovom Naša skupna prihodnost («Our Common Future») oz. Poročilu Brundtland Združenih narodov, 1987.

Slika 2: Devet ključnih sistemskih procesov na Zemlji in njihove omejitve. Opomba: P = fosfor; N = dušik; BII = indeks ohranjenosti biotske raznovrstnosti in E/MSY = izumrtja na milijon vrst na leto. Vir: Steffen idr., 2015 SCIENCE 15. 1. 2015, letn. 347, št. 6223, DOI: 10.1126/science.1259855. Ponatisnjeno z dovoljenjem Ameriškega združenja za napredek znanosti (AAAS).

ta, medtem ko se trajnostni razvoj, kot nakazuje že sama beseda, nanaša na številne procese in poti, ki jih uporabimo za spodbujanje razvoja ali doseganje napredka na trajnostne načine. Na primer cilji trajnostnega razvoja^{ix} so globalni cilji, ki vse države in sektorje spodbujajo k sodelovanju za doseganje trajnostnosti s pomočjo reševanja izzivov, povezanih s trajnostnim razvojem.

V tem poročilu uporabljamo naslednjo delovno opredelitev trajnostnosti:

● **Trajnostnost** pomeni dajati prednost potrebam vseh živih bitij in planeta, tako da poskrbimo, da delovanje človeka ne preseže omejenih planetarnih zmogljivosti.

Omejene planetarne zmogljivosti opisujejo, kako človeške aktivnosti na podlagi uporabe fosilnih goriv povzročajo ali pospešujejo škodljive spremembe planeta. Znanstveniki so prepoznali devet sistemskih procesov na Zemlji, ki jih moramo spremljati, ne pa preprečiti,¹³ npr. (Slika 2):

i) integriteta biosfere, ii) spremembe rabe tal, iii) podnebne spremembe, iv) raba celinskih voda, v) zakisovanje oceanov, vi) biogeokemijsko kroženje (cikli dušika in fosforja), vii) aerosolno onesnaževanje ozračja, viii) zmanjševanje stratosferskega ozona in ix) izpust novih vrst kemikalij.

2.2 Kompetence za trajnostnost

Na začetku novega tisočletja so nekatere evropske države začele premikati svoje vzgojno-izobraževalne sisteme od pristopa, temelječega na znanju, k pristopu, ki temelji bolj na kompetencah.

Na podlagi tega premika so strokovnjaki s področja visokega šolstva začeli določati specifične kompetence za trajnostnost za študente in strokovne delavce, da bi lahko postali nosilci sprememb v smeri trajnostnosti. Čeprav v literaturi obstaja vsesplošno soglasje glede tega, katere kompetence so nujne za

doseganje trajnostnosti, je njihovo^{14,15} prevzemanje in vključevanje v programe vseživljenjskega učenja v domeni posameznih ustanov in pedagoških vodij. Dosedanje raziskave so bile večinoma izvedene na visokošolski ravni in osredotočene na to, katere kompetence potrebujejo mladi diplomanti in strokovni delavci, da bi lahko prispevali k izzivom in priložnostim trajnostnosti.¹⁶

Okvir *GreenComp* opredeljuje trajnostnost kot kompetenco, ki je pomembna za ljudi vseh starosti. Kompetenca za trajnostnost, ki jo določa okvir *GreenComp*, je nato razdeljena na sklop podelementov, ki jim pravimo kompetence za trajnostnost.

V okviru *GreenComp* smo prevzeli spodnjo izjavo za opredelitev kompetence za trajnostnost:

● **Kompetenca za trajnostnost** učeče se opolnomoči, da posebej vrednoti za trajnostnost in sprejemajo kompleksne sisteme z namenom ustreznega ukrepanja ali zahtevanja ukrepov, s katerimi bi obnovili in ohranili zdravje ekosistema, izboljšali pravičnost ter tako ustvarili vizije trajnostnih prihodnosti.

Ta opredelitev se osredotoča na razvoj znanja, spretnosti in odnosov za trajnostnost pri učečih se, da bi ti lahko razmišljali, načrtovali in delovali v smeri trajnostnosti ter živeli v sozvočju s planetom. Vse vrste izobraževanja – formalne, neformalne in priložnostne – so nosilci razvijanja te kompetence v zgodnjem otroštvu, od pridobivanja te kompetence pri majhnih otrocih in najstnikih prek njenega ureničevanja v kontekstu pri mladini do nenehnega izboljševanja te kompetence pri odraslih. Trajnostnost kot kompetenca se nanaša na vse sfere življenja, tako na osebni kot na kolektivni ravni.

2.3 Poučevanje in učenje kompetenc za trajnostnost

Vse od njegovega pojava v šestdesetih letih 20. stoletja se izobraževanje za trajnostnost ter sorod-

ix Več o CTR si lahko preberete tukaj: <https://sdgs.un.org/goals>.

ne koncepte^x pogosto povezuje s transformativnim učenjem,¹⁷ saj si prizadeva za korenito spremembo naših pogledov, prepričanj in vedenja prek refleksije o tem, kaj vemo in česa ne. Spodbuja nas, da se vprašamo, kako interpretiramo svoje okolje in vlogo, ki jo igramo v njem.¹⁸ Izobraževanje za trajnostnost želi učeče se opremiti s kompetencami za trajnostnost, ki bi jim omogočile, da izvajajo samorefleksijo in sprejmejo trajnostnost v svoje vsakdanje življenje kot učeči se, potrošniki, proizvajalci, strokovni delavci, aktivisti, oblikovalci politiki, sosedi, zaposleni, učitelji in trenerji, organizacije, skupnosti in družba na splošno.

Platforma, ki jo je vzpostavila pobuda ZN Desetletje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj (angl. Decade of Education for Sustainable Development – DESD, 2005-2014), je pomagala širiti to sporočilo na globalni ravni. Zaradi tega smo vzgojo in izobraževanje za trajnostni razvoj^{xi} vključili v podcilj 4.7 v sklopu CTR 4, katerega cilj je »poskrbeti, da vsi učeči se pridobijo kompetence, npr. znanje in spretnosti, ki jih potrebujejo za spodbujanje trajnostnega razvoja«. CTR 4 je ključni cilj, ki ga moramo doseči, da bi lahko dosegli tudi vseh preostalih 16 CTR.

V skladu s tem pogledom sta vzgoja in izobraževanje notranje prepletena s trajnostnostjo na vseh ravneh prek kompetenc, ki so vpete v učni načrt. Ta pogled prepozna, kako so vidiki trajnostnosti (okoljski, družbeni, kulturni in ekonomski) medsebojno povezani ter kako so integrirani v discipline in predmete. Izobraževanje za trajnostnost pojmuje na isti način kot transformativno učenje, saj je njegov cilj spremeniti posameznika in družbeno ustanovo s pomočjo celostnega pristopa.¹⁹ V tem poročilu se sklicujemo na stebre in načela izobraževanja o trajnostnosti prek izraza učenje za okoljsko trajnostnost, ki je usklajen s predlogom Komisije za Priporočilo Sveta o učenju za *okoljsko trajnostnost*.

Učenje zajema tako vzgojo in izobraževanje kot usposabljanje. Opredelili smo ga na naslednji način:

● **Cilj učenja za okoljsko trajnostnost je krepitei trajnostni način mišljenja od otroštva do odraslosti ob razumevanju, da smo ljudje del narave in od nje odvisni. Učeči se pridobijo znanje, spretnosti in odnose, ki jim pomagajo postati nosilci sprememb ter prispevati individualno in kolektivno k oblikovanju prihodnosti v okviru omejenih planetarnih zmogljivosti.**

Učenje za okoljsko trajnostnost ima potencial postati povzročitelj sprememb med mladimi in odraslimi generacijami prek pridobivanja kompetenc za trajnostnost.

x Besedna zveza izobraževanje za trajnostnost je uporabljena kot krovni izraz za različne sorodne koncepte, kot so okoljsko izobraževanje, vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj, izobraževanje za trajnostnost, ekološko izobraževanje itd.

xi Glejte Bianchi, 2020, za pregled razvoja in konceptualizacije izobraževanja za trajnostnost ter vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj.

3 Evropski okvir kompetenc za trajnostnost

Okvir *GreenComp* sestavljajo štiri »področja« kompetenc, ki so usklajena z opredelitvijo trajnostnosti, in 12 »kompetenc«, ki skupaj tvorijo gradnike kompetence za trajnostnost za vse ljudi.

Obe dimenziji sta navedeni v Preglednici 1. Vsaki kompetenci je dodan opisnik, ki najboljše ponazarja njene glavne vidike.

Preglednica 1: Področja, kompetence in opisniki okvira *GreenComp*

PODROČJE	KOMPETENCA	OPISNIK
1 <i>Poosebljanje vrednot trajnostnosti</i>	1.1 Vrednotenje trajnostnosti	Razmisliti o lastnih vrednotah; prepoznati in pojasniti, kako se vrednote razlikujejo med ljudmi in skozi čas, ter hkrati kritično oceniti, kako so usklajene z vrednotami trajnostnosti.
	1.2 Podpiranje pravičnosti	Podpirati enakopravnost in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije ter se učiti o trajnostnosti od preteklih generacij.
	1.3 Promoviranje narave	Priznavati, da smo ljudje del narave, in spoštovati potrebe ter pravice drugih vrst živih bitij in narave same, da bi povrnili in obnovili zdrave ter odporne ekosisteme.
2 <i>Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti</i>	2.1 Sistemske mišljenje	Pristopiti k problemu trajnostnosti z vseh strani; upoštevati čas, prostor in kontekst, da bi razumeli medsebojen vpliv elementov znotraj sistemov in med njimi.
	2.2 Kritično mišljenje	Vrednotiti informacije in argumente, prepoznati predpostavke, podvomiti o statusu quo in razmisliti o tem, kako osebna, družbena in kulturna ozadja vplivajo na mišljenje ter sklepanje.
	2.3 Formuliranje problema	Formulirati trenutne ali potencialne izzive kot problem trajnostnosti v smislu zahtevnosti, vpletenih oseb, časovnega in geografskega obsega, da bi prepoznali primerne pristope k napovedovanju in preprečevanju problemov ter k blažitvi obstoječih problemov in prilagajanju nanje.

Preglednica 1: Področja, kompetence in opisniki okvira *GreenComp*

PODROČJE	KOMPETENCA	OPISNIK
3 <i>Zamišljanje trajnostnih prihodnosti</i>	3.1 Pismenost za prihodnost	Zamisliti si alternativne trajnostne prihodnosti, tako da si predstavljamo in razvijemo alternativne scenarije ter prepoznamo korake, ki so potrebni za doseganje zelene trajnostne prihodnosti.
	3.2 Prilagodljivost	Obvladati prehode in izzive v kompleksnih situacijah, povezanih s trajnostnostjo ter sprejemati odločitve glede prihodnosti ob upoštevanju negotovosti, dvoumnosti in tveganj.
	3.3 Raziskovalno mišljenje	Prevzeti odnosni način razmišljanja z raziskovanjem in povezovanjem različnih disciplin, s pomočjo ustvarjalnosti in eksperimentiranja z novimi idejami ali metodami.
4 <i>Ukrepanje za trajnostnost</i>	4.1 Politična angažiranost	Krmariti po političnem sistemu, določiti politično odgovornost za netrajnostno ravnanje in zahtevati učinkovite politike za trajnostnost.
	4.2 Kolektivno ukrepanje	Ukrepati za doseganje sprememb v sodelovanju z drugimi.
	4.3 Individualna iniciativa	Prepoznati lasten potencial za trajnostnost in aktivno prispevati k izboljšanju možnosti za skupnost in planet.

V Preglednici 1 so področja kompetenc in kompetence oštevilčeni zaradi lažjega sklicevanja. Toda to številčenje ne nakazuje vrstnega reda pridobivanja kompetenc ali hierarhije. Vseh 12 kompetenc je enako pomembnih: učeče se spodbujamo, da razvijajo vse.

Štiri področja kompetenc so tesno povezana: trajnostnost kot kompetenca obsega vsa štiri področja skupaj. Dvanajst kompetenc za trajnostnost je prav

tako medsebojno povezanih in jih moramo razumeti kot dele celote. Čeprav učeče se spodbujamo, da pridobijo vseh 12 kompetenc, pa jim ni treba doseči najvišje ravni strokovnosti v vseh 12 kompetencah ali pa biti enako strokovno usposobljeni v vseh kompetencah. Pravzaprav okvir *GreenComp* nakazuje, da je kompetenca za trajnostnost sestavljena iz 12 gradnikov.

3.1 Vizualizacija

Slika 3 predstavlja okvir GreenComp. Temelji na čebelnem opraševanju kot metafori za okvir, pri čemer čebele, cvetlice, nektar in panji predstavljajo štiri področja okvira. Kot prisposoda za visoko razvit naravni sistem metafora poudarja interakcijo in dinamiko med štirimi področji in dvanajstimi kompetencami okvira *GreenComp*.

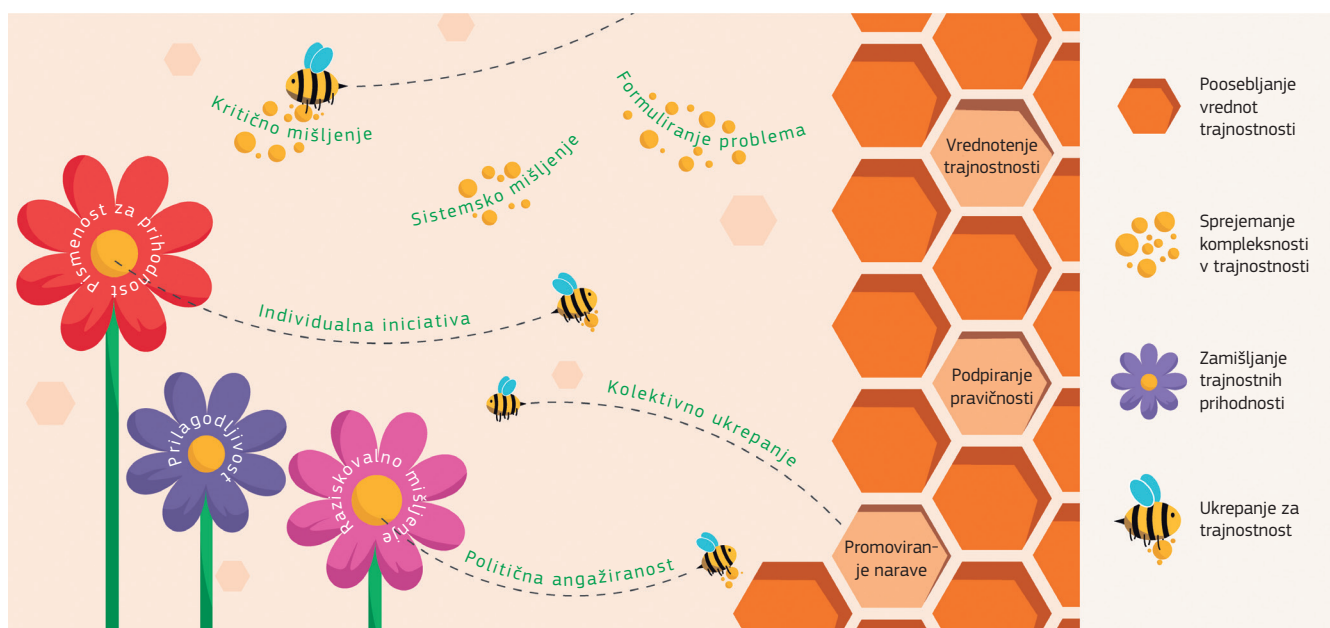
Čebele predstavljajo kompetence, povezane s področjem »ukrepanje za trajnostnost«: politična angažiranost, kolektivno ukrepanje in individualna iniciativa. Čebele nastopajo kot posamezniki in kot superorganizem. Vsaka čebela igra ključno vlogo pri zagotavljanju delovanja čebelje družine, medtem ko si družno prizadevajo za doseg istega cilja.

Cvetlice predstavljajo kompetence, povezane s področjem »zamišljanje trajnostnih prihodnosti«: pismenost za prihodnost, prilagodljivost in raziskovalno mišljenje. Cvetlice proizvajajo plodove in v

teh se razvijejo semena, kar omogoča nadaljevanje življenja.

Panj predstavlja kompetence, povezane s področjem »poosebljanje vrednot trajnostnosti«: vrednotenje trajnostnosti, podpiranje pravičnosti in promoviranje narave. Panj ščiti in oskrbuje čebele.

Cvetni prah in nektar predstavljata kompetence, povezane s področjem »sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti«: sistemsko mišljenje, kritično mišljenje in formuliranje problema. Cvetni prah in nektar privabljata čebele k cveticam, čebele pa nato prenašajo cvetni prah s cveta na cvet, medtem ko nabirajo hrano za svojo kolonijo. Medsebojna odvisnost med cvetnim prahom, čebelami in cveticami zagotavlja preživetje tako rastlin kot čebel.

Slika 3: Vizualna predstavitev okvira *GreenComp*

4 Področja kompetenc in kompetence

4.1 Poosebljanje vrednot trajnostnosti

Področje kompetenc »poosebljanje vrednot trajnostnosti« nas spodbuja, da kritično razmislimo o lastnih vrednotah in pogledih v povezavi z netrajnostnostjo ter vrednotami in nazori trajnostnosti. To področje zagovarja enakopravnost in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije,^{xii} ob podpiranju pogleda, da smo ljudje del narave.

Družbeno-ekološki problemi so zagonetni, saj obsegajo medsebojno povezane kompleksne sisteme, kot so naravni sistemi in družbeni sistemi, vključno s tehnološkimi, političnimi in ekonomskimi sistemi. Naše razumevanje takšnih kompleksnih problemov vsaj deloma temelji na normativnih predpostavkah o svetu in na tem, kako si razlagamo družbene, politične in etične odločitve.²⁰

Znanje je pogosto razumljeno kot osvobodeno vrednot,²¹ kar temelji na ideji, da znanje izhaja izključno iz strogih, na dokazih temelječih procesov, ki vodijo k objektivnosti, natančnosti, sprejemljivosti in univerzalnosti.²² Toda naša racionalnost je omejena, saj naše vrednote in nazori ves čas oblikujejo naše dojemanje in razumevanje sveta, vključno z našim dojemanjem in razumevanjem problemov trajnostnosti.²³ Medtem ko deskriptivno znanje pojasnjuje resničnost s pomočjo dejstev, pa je cilj normativnega znanja o trajnostnosti ugotoviti, kakšen bi svet moral biti.²⁴

Kompetence za trajnostnost kot so sistemsko mišljenje in pismenost za prihodnost, so uporabne, če jih povežemo z vrednotami trajnostnosti, saj bi lahko v nasprotnem primeru takšne kompetence

uporabili za netrajnostno delovanje.^{25, 26} Z negovanjem vrednot, kot so enakopravnost in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije ter ohranjanje in obnavljanje narave,²⁷ lahko učenje za okoljsko trajnostnost pomaga oblikovati bolj trajnostne prihodnosti za skupnosti in družbe.

Kadar učeče se spodbujamo k refleksiji in kritičnemu razmisleku o pridobivanju znanja, k usvajanju znanja in k njegovi praktični uporabi, nastopi transformativno učenje.²⁸ Takšno učenje vključuje kognitivno (glava), psihomotorično (roke) in afektivno (srce) domeno²⁹ ter spodbuja refleksijo, dvom in ukrepanje. Transformativno učenje je usmerjeno v učečega se in zato spodbuja njegovo angažiranost.³⁰

4.1.1 Vrednotenje trajnostnosti

- **Opisnik (1.1):** Razmisliti o lastnih vrednotah; prepoznati in pojasniti, kako se vrednote razlikujejo med ljudmi in skozi čas, ter hkrati kritično oceniti, kako so usklajene z vrednotami trajnostnosti.

Cilj vrednotenja trajnostnosti je spodbujanje refleksije o vrednotah in stališčih v povezavi s zaskrbljenostjo glede trajnostnosti. V tem kontekstu lahko učeči se izrazijo svoje vrednote in razmislijo o tem, kako dobro so usklajene s trajnostnostjo kot skupnim ciljem.

Vrednotenje trajnostnosti bi lahko opredelili kot metakompetenco, saj njen temeljni cilj ni poučevanje specifičnih vrednot, ampak učečim se pokazati, da so vrednote konstrukti in da se lahko odločimo, katerim vrednotam bomo dali prednost v svojem življenju.³¹

Vrednotenje trajnostnosti učečim se omogoča, da razmislijo o svojem načinu razmišljanja, o svojih

^{xii} Znotrajgeneracijska in medgeneracijska enakopravnost in pravičnost.

načrtih in dejanjih. Prepraša jih, ali z njimi povzročajo škodo in ali so v skladu z vrednotami trajnosti ter prispevajo k trajnosti. Učim se ponuja možnost, da razpravljajo in razmislijo o svojih vrednotah, o njihovi raznolikosti in odvisnosti od kulture.

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

Z: pozna glavne poglede na trajnostnost: antropocentrizem (osredotočenost na človeka), tehnocentrizem (osredotočenost na tehnološke rešitve ekoloških problemov) in ekocentrizem (osredotočenost na naravo) ter kako vplivajo na predpostavke in argumente.

S: zmožen je artikulirati vrednote, načela in cilje trajnostnosti, se o njih dogovarjati ter hkrati upoštevati različna stališča.

O: teži k delovanju v skladu z vrednotami in načeli za trajnostnost.

Na primer: Glede na očitne napetosti med trajnostnostjo in potrošništvom v zvezi z rabo naravnih virov bi morali biti vsi sposobni razmisliti o tem, kakšen vpliv bi imelo kupovanje hitre mode ali vikend oddih z letalom na sistemski ravni (CTR 12).

4.1.2 Podpiranje pravičnosti

- **Opisnik (1.2):** Podpirati enakopravnost in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije ter se učiti o trajnostnosti od preteklih generacij.

Pri podpiranju pravičnosti gre za spodbujanje enakopravnosti in pravičnosti med sedanjimi in prihodnjimi generacijami, medtem ko se učimo iz preteklih tradicij in dejanj. Izhajajoč iz predpostavke, da je zdravje ljudi neločljivo povezano s stanjem planeta, lahko ta kompetenca učečim se pomaga razumeti, da je kakovost okolja povezana z enakopravnostjo in pravičnostjo.³² Dostop do zelenih površin

lahko zmanjša družbeno-ekonomske neenakosti, povezane z zdravjem.³³ Potemtakem okoljska enakopravnost in pravičnost nakazuje človeško enakopravnost in pravičnost.

Vendar pri podpiranju pravičnosti ne gre samo za promoviranje okoljske enakopravnosti in pravičnosti, da bi izboljšali zdravje ljudi. V skladu s kompetenco 'promoviranje narave' gre pri podpiranju pravičnosti tudi za upoštevanje interesov in zmožnosti drugih vrst živih bitij in ekosistemov ter pomen ohranjanja narave za prihodnje generacije in za naravo samo.

Podpiranje pravičnosti kot kompetenco lahko razvijamo s spodbujanjem odgovornosti pri sodelovanju in timskem delu, pri čemer je treba upoštevati in spoštovati druga stališča.³⁴

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

Z: ve, da so etični koncepti in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije povezani z varovanjem narave.

S: zna uporabiti enakopravnost in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije kot kriterij za ohranjanje okolja in rabo naravnih virov.

O: zavezan je k spoštovanju interesov prihodnjih generacij.

Na primer: Pobuda fundacije Ustavimo ekocid ('Stop Ecocide Foundation') pripravlja zakon o kaznivih dejanjih zoper okolje ali ekocidu, ki je opredeljen kot »protipravna ali objestna dejanja, storjena z zavedanjem, da obstaja velika verjetnost, da bodo ta dejanja povzročila resno in množično ali dolgoročno škodo okolju«^{xiii} (CTR 14, 15, 16). Primeri ekocida vključujejo izsekavanje Amazonskega pragozda in pobijanje zaščitenež živalskih vrst.

4.1.3 Promoviranje narave

- **Opisnik (1.3):** Priznavati, da smo ljudje del narave, in spoštovati potrebe ter pravice drugih vrst

^{xiii} <https://www.stopecocide.earth/legal-definition>

živih bitij in narave same, da bi povrnili in obnovili zdrave ter odporne ekosisteme.

Pri 'promoviranju narave' gre za razvijanje empatije do planeta in skrb za druge vrste.

To zahteva znanje o glavnih delih naravnega okolja (geosfere, biosfere, hidrosfere, kriosfere in atmosfere) in o tesnih povezavah ter soodvisnosti med živimi bitji ter živimi bitji in neživimi dejavniki ekosistema. Znanje o naravnih pojavih nas lahko spodbudi, da se tesneje povežemo z naravo, kar nas nato lahko motivira za nadaljnje učenje za trajnostnost.

Promoviranje narave neguje zdrav odnos do naravnega okolja in želi vzbuditi občutek povezanosti v ljudeh, ki bi lahko pomagal odpraviti psihološko stisko in negativna čustva, ki jih doživljajo otroci in mladi po vsem svetu zaradi podnebnih sprememb,³⁵ ter pomagal izboljšati njihovo razpoloženje in duševno zdravje.³⁶

'Motnja pomanjkanja narave' (angl. *nature deficit disorder*) kaže posledice človeške odtujenosti od narave: 1) slabše delovanje čutil, 2) težave s pozornostjo, 3) večja pojavnost fizičnih in duševnih bolezni, 4) naraščanje kratkovidnosti, 5) večja razširjenost debelosti pri otrocih in odraslih ter 6) povečano pomanjkanje D-vitamina.³⁷ Raziskave kažejo, da če želimo odpraviti 'motnjo pomanjkanja narave', ni dovolj, da smo v stiku z naravo, temveč se moramo tudi čutiti povezane z njo.³⁸ Medtem ko prvo vključuje fizično interakcijo z naravnim okoljem predvsem na površinski ravni, se slednje nanaša na naša čustva in poglede, ki izhajajo iz globokih odnosov, ki smo jih razvili, in iz ponotranjenja naših izkušenj v naravnem okolju, npr. z živalmi, rastlinami ali kraji. Takšno ponotranjenje lahko na dolgi rok prispeva k obnavljanju narave.³⁹

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

Z: *ve, da so naše dobro počutje, zdravje in varnost odvisni od dobrega stanja narave.*

S: *zna ovrednotiti lasten vpliv na naravo in verjame, da je varovanje narave temeljna naloga vsakega posameznika.*

O: *skrbi za uravnovešen odnos med naravo in ljudmi.*

Na primer: Globalna okoljevarstvena neprofitna organizacija Nature Conservancy verjame, da je pomoč mladim pri ustvarjanju odnosa z naravo (CTR 4) ključnega pomena za zagotavljanje bolj trajnostne prihodnosti (CTR 15, 3, 11). Nature Lab (»laboratorij narave«), kurikularna platforma za mlade pri organizaciji Nature Conservancy, ponuja učne vire za različne starostne skupine, ki jih poučijo o delovanju narave in kako lahko mladi prispevajo k njenemu varovanju.^{xiv}

4.2 Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti

Področje kompetenc 'sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti' govori o:

- opolnomočenju učečih se s pomočjo sistemskega in kritičnega mišljenja ter spodbujanju, da razmislijo o tem, kako bi lahko bolje vrednotili informacije in odpravili netrajne prakse;
- preučevanju sistemov s pomočjo prepoznavanja medsebojnih povezav in povratnih informacij;
- formuliranju izzivov kot problemov trajnostnosti, kar nam pomaga spoznati razsežnost situacije in identificirati vse udeležence.

Tehnološke spremembe, digitalizacija in globalizacija so povečale kompleksnost naše družbe in poglobile družbeno-ekološke probleme, kot so podnebne spremembe in izguba biotske raznovrstnosti. Okoljski izzivi so povezani med seboj ter z gospodarskimi dejavnostmi in življenjskimi slogi.⁴⁰ Delovanje gospodarstva znotraj meja naše družbe (glejte Sliko 4) je odvisno od našega planeta, ki ima omejene vire in zmogljivosti.⁴¹

^{xiv} Učni viri organizacije Nature Conservancy, ki promovirajo naravo, so na voljo na spletni strani <https://www.nature.org/en-us/about-us/who-we-are/how-we-work/youth-engagement/nature-lab/>.

Slika 4: Medsebojna povezanost gospodarstva, družbe in okolja

Učenje za okoljsko trajnost učee se bolje opremi za prepoznavanje povezav med specifičnimi vprašanji ter izzivi in okoljskimi spremembami.⁴² Zdravje je temeljna človekova pravica, dostop do »varnega, čistega, zdravega in trajnostnega okolja« pa je po novem tudi priznan kot človekova pravica.^{xv} Kljub temu so manjšinske skupine in družine z nižjimi prihodki pogosteje izpostavljene onesnaženim okoljem, kar vpliva na njihovo zdravje in počutje. Prepoznavanje povezav med okoljskimi vprašanji in dohodkovno neenakostjo, ki morda na prvi pogled delujejo nepovezano, nam lahko pomaga pravilno formulirati takšne izzive kot probleme trajnosti in izvesti preventivne ali blažilne ukrepe.

4.2.1 Sistemsko mišljenje

● **Opisnik (2.1):** *Pristopiti k problemu trajnosti z vseh strani; upoštevati čas, prostor in kontekst, da bi razumeli medsebojen vpliv elementov znotraj sistemov in med njimi.*

Da bi učee se usposobili za *sistemsko mišljenje*, je nujno, da omogočimo razumevanje kompleksnih problemov trajnosti in razvoja teh problemov.

^{xv} <https://www.ohchr.org/en/2021/10/bachelet-hails-landmark-recognition-having-healthy-environment-human-right?LangID=E&NewsID=27635>

Sistemsko mišljenje nam omogoča, da razumemo realnost v povezavi z drugimi konteksti (lokalni, nacionalni, globalni) in področji (okoljsko, družbeno, ekonomsko in kulturno). Je bistvenega pomena za napredek na področju trajnosti. Razmišljanje v sistemih pomaga učee se prepoznati mehanizme povratnih informacij, področja potrebnega interveniranja ter usmeritve zanje. *Sistemsko mišljenje* lahko razumemo kot orodje za presojanje možnosti, odločanje in ukrepanje.⁴³ Temelji na predpostavki, da se deli sistema vedejo drugače, kadar so vzeti iz sistema. V nasprotju s tem pa fragmentarno mišljenje, tj. analiziranje ločenih delov namesto celotnega medsebojno povezanega sistema, povečuje kratkoglednost in lahko privede do pretiranega ponostavljanja problemov trajnosti, ki se morda ne sklada z realnostjo.

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

Z: *ve, da ima vsako človeško dejanje okoljske, družbene, kulturne in ekonomske posledice.*

S: *sposoben je opisati trajnost kot celostni koncept, ki vključuje okoljska, ekonomska, družbena in kulturna vprašanja.*

O: *skrbijo ga kratkoročni in dolgoročni vplivi lastnih dejanj na druge in na planet.*

Na primer: Zelene tehnologije pogosto obljublajo pozitivne rezultate na področju trajnosti, vendar imajo lahko nezaželene posledice na sistemski ravni (npr. izguba biodiverzitete in povečana konkurenca za nakup zemljišč zaradi proizvodnje biogoriv).⁴⁴ Brez celostnega razumevanja kompleksnih problemov in morebitnih rešitev bi te posledice morda težko prepoznali (zajeti so številni CTR-ji).

4.2.2 Kritično mišljenje

● **Opisnik (2.2):** *Vrednotiti informacije in argumente, prepoznati predpostavke, podvomiti o statusu quo in razmisliti o tem, kako osebna, družbena in kulturna ozadja vplivajo na mišljenje ter sklepanje.*

Kritično mišljenje je bistvenega pomena za učeče se, saj jim omogoča »spopadanje z negotovostjo, kompleksnostjo in spremembami«. ⁴⁵ Kritično mišljenje je kognitivni proces na višji zahtevnostni ravni, ki zajema številne spretnosti, ki so potrebne za vrednotenje in razumevanje informacij o problemih trajnosti. To učečim se omogoča, da širijo svoje poglede in ne jemljejo informacij ali virov informacij za samoumevne. Sčasoma naj bi se ti navadili na pridobivanje in vključevanje informacij iz različnih disciplin. ⁴⁶ Kritični pogled jim omogoča, da podvomijo o svojih vrednotah, stališčih in razumevanju sveta ter jih spremenijo. ⁴⁷

Kritično mišljenje lahko pripomore k opolnomočenju učečih se, da postanejo bolj odgovorni in aktivno sodelujejo pri ustvarjanju trajnostnega sveta. Natančneje, če bodo razmišljali bolj kritično, bodo lahko presegli pasivno razumevanje konceptov trajnosti. ⁴⁸ Pomagalo jim bo razviti sposobnost refleksije in vrednotenja teorij ter predpostavk.

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

Z: *ve, da so trditve o trajnosti brez trdnih dokazov pogosto samo komunikacijske strategije, poznane tudi kot zeleno zavajanje.*

S: *zna analizirati in vrednotiti argumente, ideje, dejanja in scenarije, da bi ugotovil, ali so v skladu z dokazi in vrednotami s področja trajnosti.*

O: *zaupa znanosti, tudi če nima vsega potrebnega znanja, da bi v celoti razumel znanstvene trditve.*

Na primer: Kritično razumevanje tega, kako so hitra moda (CTR 12), slabi delovni pogoji (CTR 8, 10), kopičenje trdnih odpadkov (CTR 11, 12) in onesnaževanje (številni CTR) medsebojno povezani in omogočajo drug drugega, lahko učečim se pomaga 1) opredeliti vrsto problemov, ki se jih morajo lotiti, 2) prepoznati udeležence, 3) zavzeti drugačna stališča in 4) prepoznati poti do možnih rešitev.

4.2.3 Formuliranje problema

• **Opisnik (2.3):** *Formulirati trenutne ali potencialne izzive kot problem trajnosti v smislu zahtevnosti, vpletenih oseb, časovnega in geografskega obsega, da bi prepoznali primerne pristope k napovedovanju in preprečevanju problemov ter k blažitvi obstoječih problemov in prilagajanju nanje.*

Formuliranje problema je proces prepoznavanja dejanskih ali potencialnih problemov trajnosti. Vključuje definiranje in strukturiranje problemov trajnosti glede na njihovo kompleksnost in glavne udeležence. Razumevanje narave dejanskih ali potencialnih problemov, ki jih poskušamo definirati, npr. od preprostih do zagonetnih problemov, lahko predstavlja veliko oviro.

Strokovnjaki so prepoznali štiri vrste problemov na podlagi tega, kako dobro sta definirana problem in njegova rešitev ⁴⁹ (glejte Sliko 5). Razlikovanje med temi štirimi vrstami problemov nam lahko pomaga prepoznati primerne rešitve.

Ta proces obsega tudi ugotavljanje, ali je trenutna situacija že problem ali pa ima potencial, da postane problem.

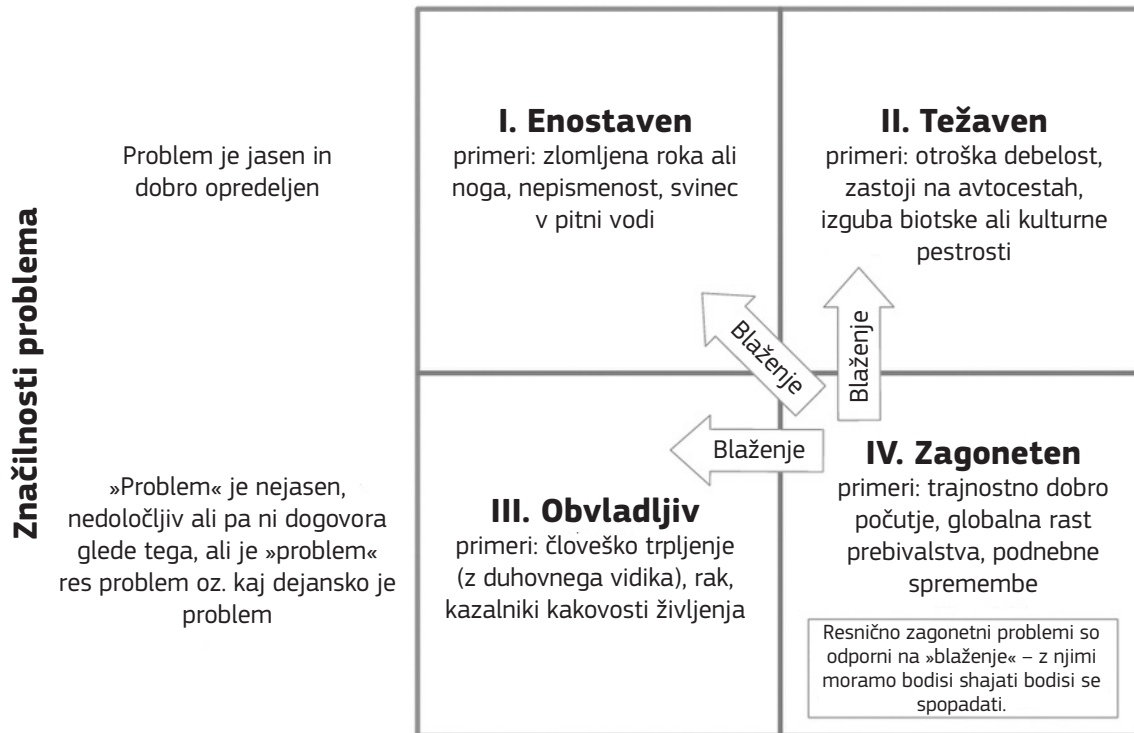
Najpomembneje pa je, da z *opredelitvijo problema* povemo, kaj je v dani situaciji zahtevno, in prepoznamo najboljši način ukrepanja, za kar je potrebno sistemsko mišljenje. V osnovi *formuliranje problema* pomaga določiti cilje in potrebno smer celotnega procesa reševanja problema. ⁵⁰ Čeprav so problemi trajnosti kompleksni in pogosto nerešljivi, lahko izvedemo ustrezne ukrepe, s katerimi jih bodisi napovemo in preprečimo ali pa ublažimo in prilagodimo obstoječemu problemu.

Formuliranje problema nam lahko pomaga prepoznati situacije in jih opredeliti kot trenutne ali potencialne probleme trajnosti v danem kontekstu. To zahteva kritično razumevanje družbeno-ekoloških sistemov. Po drugi strani pa lahko *formuliranje problema* pomaga definirati problem v danem geografskem in časovnem kontekstu.

Lastnosti rešitev / Potrebna vrsta spremembe

Rešitve so dobro opredeljene, splošno dogovorjene in dosegljive v okviru obstoječih sistemskih struktur.

Rešitve niso dobro definirane, niso splošno dogovorjene ali pa zahtevajo transformacijo sistemskih struktur.

Slika 5: Značilnosti problema in potrebne spremembe (Vir: Glasser, 2018.)

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

Z: *ve, kako prepoznati pravične in vključujoče dejavnosti; na probleme trajnostnosti je treba gledati z različnih zornih kotov deležnikov.*

S: *zna vzpostaviti transdisciplinarni pristop k oblikovanju trenutnih in potencialnih izzivov trajnostnosti.*

O: *aktivno posluša in kaže empatijo med sodelovanjem z drugimi pri formuliranju trenutnih in potencialnih izzivov trajnostnosti.*

Na primer: Upad števila čebel in drugih žuželk opravevalk lahko formuliramo kot problem, pove-

zan z zanesljivo preskrbo s hrano, ki zahteva tehnične rešitve na področju kmetijskega gospodarjenja (CTR 12), in ne kot problem, povezan z ohranjanjem in varovanjem narave pred čezmerno rabo naravnih virov (CTR 15, 12).

4.3 Zamišljanje trajnostnih prihodnosti

Področje kompetenc 'zamišljanje trajnostnih prihodnosti' učečim se omogoča, da si predstavljajo alternativne prihodnje scenarije in prepoznajo ukrepe za doseganje trajnostnih prihodnosti. Pomembno je, da učeči se pridobijo kompetenco 'prilagodljivosti' pri soočanju z negotovostjo glede prihodnosti in kompromisov na področju trajnostnosti. Uporaba ustvarjalnih in transdisciplinarnih pristopov k razmišljanju lahko pripomore h krožni družbi in učeče se spodbudi k uporabi domišljije, kadar razmišljajo o prihodnosti.

Učenje za okoljsko trajnost ljudi spodbuja, da ne iščejo gotovosti, ampak raje razmišljajo o možnostih. Bistveno je, da učeči se razumejo prihodnost kot odprto in kot nekaj, kar lahko oblikujejo kolektivno. Za to je potrebna sposobnost analiziranja sedanjosti in razumevanja, da vsebuje kompleksne sisteme, ki součinkujejo in vplivajo na naše sedanje ter prihodnje poti, na katere pa vplivajo tudi naše vrednote, svetovni pogledi in izkušnje.

Ustvarjalnost, domišljija in zavedanje naših čustev ter intuicij lahko okrepijo našo sposobnost zamišljanja alternativnih prihodnosti.⁵¹ Učeče se spodbujamo k uporabi kombinacije 'logične analize in disciplinirane domišljije'.⁵² Informacije iz različnih disciplin in tradicij lahko ljudem pomagajo sprejemati bolj informirane načrte in odločitve v kompleksni družbi.⁵³ To lahko učečim se pomaga prepoznati korake in preučiti načrte za kolektivno oblikovanje odpornega in regenerativnega planeta.

Zato učečim se svetujemo, da razmislijo o številnih možnih bodočih izidih in si zamislijo alternativne prihodnje scenarije za trajnostnost. S tem, ko ponotranjijo idejo o večih prihodnostih, postanejo sposobni sprejeti:

a) negotovost glede prihodnosti kot nekaj samoumevnega, namesto da bi jo predvidevali ali zanikali;

b) da je nemogoče vedeti, kaj se bo zgodilo, zaradi česar tega ne bodo več poskušali nadzirati;

c) da morajo prepoznati verjetne, alternativne in zelene prihodnosti;

d) da morajo vplivati na usmeritve za doseganje (kolektivne) zelene prihodnosti in jih oblikovati.

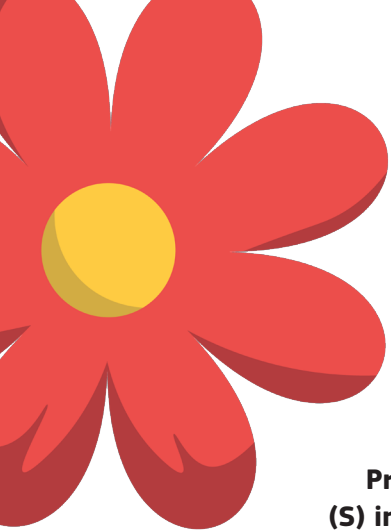
4.3.1 Pismenost za prihodnost

● **Opisnik (3.1):** *Zamisliti si alternativne trajnostne prihodnosti, tako da si predstavljamo in razvijemo alternativne scenarije ter prepoznamo korake, ki so potrebni za doseganje zelene trajnostne prihodnosti.*

Pismenost za prihodnost učeče se opolnomoči, da ustvarijo svoje vizije trajnostne prihodnosti tako, da jim priskrbi potrebno znanje, spretnosti in odnose za razumevanje prihodnosti kot skupka alternativ. Raziskave po navadi razlikujejo med tremi pristopi k razumevanju prihodnosti:

- pričakovana prihodnost, to je, kaj pričakujemo, da se bo zgodilo glede na to, kaj se dogaja danes in kar vemo («vse po starem»);
- alternativna prihodnost(i), to je, kar se bo zgodilo, se bo morda razlikovalo od naših pričakovanj, npr. ustvarjanje zelenih poklicev, ki trenutno še ne obstajajo;
- zelena prihodnost, to je, lahko si zamislimo trajnostno prihodnost za nas, našo skupnost in naš planet ter prepoznamo korake in ukrepe, ki so potrebni za doseganje te prihodnosti,⁵⁴ npr. krožno gospodarstvo.

S pomočjo *pismenosti* za prihodnost lahko učeči se predvidevajo, se pripravijo in se domislijo novih rešitev ob nastopu sprememb.⁵⁵ *Pismenost za prihodnost* učeče se spodbuja, da 1) uporabijo svojo domišljijo, ko razmišljajo o prihodnosti, 2) izkoristijo svojo intuicijo in ustvarjalnost ter 3) presodijo o možnih korakih, ki bodo potrebni za doseganje zelene prihodnosti. Z uporabo izkušenj iz resničnega sveta

lahko učeče se poučimo o rabi prihodnostnih metodologij, ki se poslužujejo kvantitativnih in/ali kvantitativnih metod raziskovanja.

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

Z: pozna razliko med pričakovanimi, želenimi in alternativnimi prihodnostmi v scenarijih trajnostnosti.

S: zna si zamisliti alternativne prihodnosti za trajnostnost, ki temeljijo na znanosti, ustvarjalnosti in vrednotah trajnostnosti.

O: zaveda se, da lahko posledice, ki jih predvideva zase in za skupnost, vplivajo na dajanje prednosti določenim scenarijem pred drugimi.

Na primer: Spodbujanje 'pismenosti za prihodnost' kot življenjske spretnosti učečih se in učiteljev (CTR 4) je misija globalne neprofitne organizacije Teach the Future («Podučiti prihodnost»). Zahvaljujoč njenim virom za vseživljenjsko učenje, si lahko učeči se predstavljajo bolj trajnostne prihodnosti, npr. kjer imajo skupnosti dostop do čiste vode, čiste energije in zdrave hrane (številni CTR, vključno s 6, 7, 2).

4.3.2 Prilagodljivost

- **Opisnik (3.2):** *Obvladati prehode in izzive v kompleksnih situacijah, povezanih s trajnostnostjo, ter sprejemati odločitve glede prihodnosti ob upoštevanju negotovosti, dvomnosti in tveganj.*

Pri prilagodljivosti gre za to, da smo prožni in smo se sposobni prilagoditi novim situacijam in spremembam v našem kompleksnem svetu.⁵⁶ Bistveno je, da se učeči se zmorejo spopasti z negotovostjo glede prihodnosti in dvomnostjo zagonetnih problemov trajnostnosti ter z njihovim morebitnim razvojem. Kompetenca prilagodljivosti naj bi učeče se opremila s sposobnostjo soočanja s kompromisi na področju trajnostnosti, npr. okoljskimi vplivi in družbenimi posledicami ter ekonomskimi vidiki. Nadalje, učeči se bi se morali počutiti opolnomočene za

razmislek o možnostih in za sprejemanje odločitev, tudi kadar se soočajo s protislovji in tveganji v povezavi s prihodnostjo.⁵⁷

Ljudje se učijo, da bi pridobili znanje, kar lahko privede do tega, da spremenijo svoja mnenja in vedenje ter se naučijo obvladovati svoja čustva.⁵⁸ V primeru kognitivne prilagodljivosti bo to morda vključevalo boljše poučevanje o pomembnosti spreminjajočega se podnebja. V primeru vedenjske prilagodljivosti bo to morda vključevalo spodbujanje pozitivnih in konstruktivnih dejanj med mladimi, ki podpirajo in ohranjajo okolje, npr. varčevanje z energijo, recikliranje, raba čiste energije, nadzor porabe vode in spodbujanje drugih doma in v šoli, da počnejo enako.

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

Z: ve, da imajo lahko človeška dejanja nepredvidljive, negotove in kompleksne posledice za okolje.

S: sposoben je upoštevati lokalne okoliščine, kadar obravnava vprašanja in priložnosti trajnostnosti.

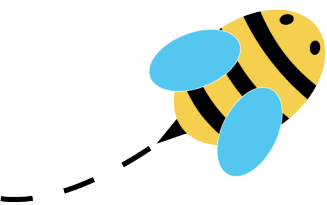
O: pripravljen je prenehati z netrajnostnimi praksami in poskusiti alternativne rešitve.

Na primer: Mladi imajo glavno vlogo pri uresničevanju programa prilagajanja. Dva in dvajsetega januarja 2021 so mladi iz več kot 115 držav začeli globalni poziv mladim k prilagajanju z naslovom Prilagodi se za našo prihodnost ('Adapt for our Future'). Cilj te pobude je mlade generacije pripraviti na prehod k zelenemu razvoju, odpornemu na podnebne spremembe^{xvi} (CTR 13).

4.3.3 Raziskovalno mišljenje

- **Opisnik (3.3):** *Z raziskovanjem in povezovanjem različnih disciplin, s pomočjo ustvarjalnosti in eksperimentiranja z novimi idejami ali metodami razmisliti o možnih odnosih.*

^{xvi} Poziv k ukrepanju je na voljo na <https://klimaatadaptatiegroningen.nl/en/young-people-call-on-world-leaders-to-adapt-for-the-future>.

Raziskovalno mišljenje stremi k spodbujanju ustvarjalnosti, da bi si lahko zamislili alternativne prihodnosti. Z upoštevanjem različnih ved, tradicij in kultur na transdisciplinaren način lahko raziskovalno mišljenje pomaga učečim se ustvariti vizije prihodnosti za krožno gospodarstvo (CTR 12) in družbo (CTR 11). Za premik od linearnih vzorcev proizvodnje in potrošnje h krožnim potrebujemo kombinacijo ustvarjalnega razmišljanja in eksperimentiranja z novimi idejami ter pristopi.

Ker bodo inovacije, s katerimi bomo dosegli krožno gospodarstvo, spremenile našo družbo, bodo prinesle tudi nove oblike družbenih interakcij in nove kulturne prakse. Na primer spletne platforme, kjer si bodo ljudje izmenjevali oblačila, souporabljali avtomobile in zmanjševali količino zavržene hrane.

Raziskovalno mišljenje torej zahteva kognitivne procese in uporabo intuicije. Obravnavana vprašanja in uporabljeni pedagoški pristopi v vzgoji in izobraževanju za trajnostnost spodbujajo učeče se, da razvijejo sposobnosti ustvarjalnega mišljenja na podlagi trditev, ki poudarjajo tesne povezave med obojim.⁵⁹

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

Z: *ve, da se moramo lotiti problemov trajnostnosti s pomočjo kombiniranja različnih ved, kultur znanja in pogledov, da bi sprožili sistemske spremembe.*

S: *zna združiti informacije glede trajnostnosti in podatke iz različnih disciplin.*

O: *zavezan je k obravnavanju izzivov in priložnosti trajnostnosti z različnih zornih kotov.*

Na primer: 'Zmanjšati, ponovno uporabiti, reciklirati' je znan koncept krožnega gospodarstva, pristop raziskovalnega mišljenja pa lahko pomaga spremeniti odpadke v dragocen vir. Program ekošol je pripravil številne ideje za obvladovanje odpadkov, ki lahko pomagajo raziskati vprašanje odpadkov z različnih zornih kotov^{xvii} (CTR 12).

^{xvii} <https://www.ecoschools.global/trash-hack-ideas>.

4.4 Ukrepanje za trajnostnost

Ukrepanje za trajnostnost spodbuja učeče se, da ukrepajo na individualni in kolektivni ravni, da bi oblikovali trajnostne prihodnosti, kolikor je to mogoče. Poleg tega poziva učeče se, da zahtevajo ukrepanje tistih, ki imajo moč uvesti spremembe.

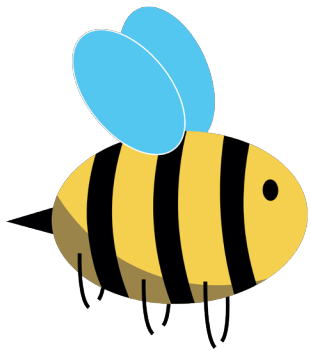
Zadnja štiri desetletja so bila toplejša kot katera koli prej vse od leta 1850⁶⁰ dalje in glede na povečanje človekovih aktivnosti je malo verjetno, da bomo ta trend obrnili, če ne bomo ukrepali v smeri doseganja sistemskih preobrazb.

Transformacije, ki so potrebne za trajnostnost, ne omogočajo samo tehnološke spremembe, temveč tudi kulturne in družbene spremembe ter vedenjski premiki in institucionalne reforme.⁶¹ Zaradi tega se mora množica deležnikov na lokalni ravni aktivno angažirati za oblikovanje in doseganje globalnih preobrazb za bolj trajnosten planet.⁶² ^{xviii} Posamezniki sprejemajo vsakodnevne odločitve, ki vplivajo na trajnostnost, naj gre za učeče se, potrošnike, proizvajalce, zaposlene, oblikovalce politik ali predstavnike organizacij oz. skupnosti. Vsi ti posamezniki lahko sodelujejo pri ustvarjanju novih paradigem, ki bi lahko privedle do globalne trajnostnosti⁶³ prek individualnih pobud, angažiranosti in sodelovanja na ravni skupnosti ali regije, ali pa prek globalnih partnerstev za doseganje CTR.

Trajnostnega planeta ne moremo doseči z majhnimi, enkratnimi dejanji; potrebujemo dosleden in dolgoročen pristop.⁶⁴ Na primer odločitve glede vrste mobilnosti (CTR 11), ki jo bomo izvajali, ali glede tega, katere ponudnike energije bomo izbrali za svoj dom in poslovne prostore (CTR 7), bodo vplivale na okolje. Krožni izdelki imajo daljšo življenjsko dobo in jih je lažje popraviti, s čimer povečamo

^{xviii} Skupno raziskovalno središče trenutno razvija inovativne strategije za trajnostnost (S4), tj. novo generacijo razvojnih strategij za mesta, regije in države, ki gradijo na pristopu pametne specializacije in ga bistveno razširjajo. Več na: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20125/263187/Philip%20McCann.SMARTER%20conference%206%20October.%20JRC%20S4%2B.pdf/3b7a33e2-f696-4796-d22f-76c6e130cbfc?version=1.1&t=1619520703991>

njihovo obstojnost, ponovno uporabnost, možnost nadgradnje in popravila,⁶⁵ (CTR 12).

Ukrepanje za trajnostnost bi moralo vključevati pripravljenost odločevalcev, da sprejemajo odločitve tako, da lahko dejavnosti učečih se dejansko vplivajo na trajnostnost.

Primeri dejanj, ki jih ljudje lahko izvedejo posamezno v okviru svojih skupnosti,⁶⁶ vključujejo: glasovanje za kandidate, ki se zavzemajo za okolje; prostovoljstvo; spoznavanje s člani lokalnih svetov; uvajanje programov za krepitev zmogljivosti in izvajanje kolektivnih ukrepov.

Učenje za okoljsko trajnostnost lahko pomaga nam kot posameznikom, da prepoznamo korake, mehanizme in ukrepe ter kot *refleksivna, odločna in skrbna*⁶⁷ družba zmanjšamo naš vpliv na okolje (zmanjšamo svoj okoljski/ekološki odtis^{xix}). Poleg tega nam lahko pomaga bolj pozitivno prispevati v okolje.⁶⁸ Učenje za okoljsko trajnostnost lahko pomaga opremiti vse ljudi z znanjem, spretnostmi in odnosi, ki so potrebni za razmišljanje, načrtovanje in ukrepanje oz. zahtevanje ukrepanja za trajnostnost (CTR 4, podcilj 4.7).

4.4.1 Politična angažiranost

- **Opisnik** (4.1): *Za krmarjenje po političnem sistemu opredeliti politično odgovornost za netrajnostno vedenje in zahtevati učinkovite politike za trajnostnost.*

Politična angažiranost je zmožnost pozitivno vplivati na skupno prihodnost z mobiliziranjem političnih odločevalcev, da ukrepajo za doseganje sprememb. Politična angažiranost zahteva zmožnost analiziranja konteksta, zaznavanja možnih poti za napredek programa in prepoznavanje ključnih deležnikov, ki bi nam lahko pomagali doseči trajnostnost.

Politična angažiranost je lahko osredotočena na zagovarjanje sprememb v normah, pravilih, predpisih

^{xix} Ljudje lahko izračunajo okoljske vplive svojih potrošniških vzorcev na spletni strani <https://eplca.jrc.ec.europa.eu/ConsumerFootprint.html>.

in institucionalne zavezanosti k trajnostnosti. Lahko pa je tudi usmerjena na trg in si prizadeva za zelene inovacije ali promocijo sprememb življenjskega sloga in vedenja. Zeleni prehod je ena najpomembnejših strateških prednostnih nalog EU, vloga vlad pri premagovanju izzivov, povezanih s tem, pa postaja vse bolj pomembna. Številni Evropejci zahtevajo spopadanje s problemi trajnostnosti pri tistih, ki so odgovorni za oblikovanje in izvajanje politik, saj so prav oni odgovorni za našo prihodnost in za prihodnost prihodnjih generacij. Ko so jih povprašali o tem, kdo je odgovoren za spopadanje s podnebnimi spremembami, so Evropejci iz sedemnajstih držav članic postavili nacionalne vlade na prvo mesto, iz petih držav članic so na prvo mesto postavili poslovni in industrijski sektor, tisti iz preostalih petih držav članic pa EU.⁶⁹

Politična angažiranost učeče se opolnomoči, da postanejo nosilci sprememb in sodelujejo v razpravi, ki vpliva na njihovo prihodnost. Poleg tega učečim se pokaže, da imajo majhna dejanja lahko obsežne globalne posledice in da z vključevanjem drugih s pomočjo idej in dejavnosti, ki spodbujajo refleksijo, lahko vsak prispeva k politični angažiranosti.

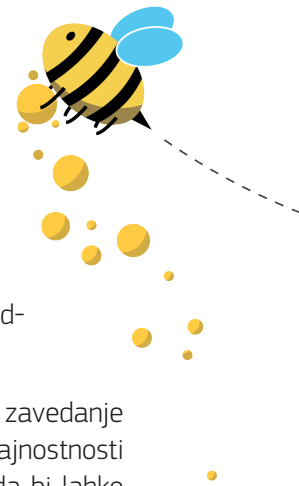
Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

- Z:** *seznanjen je s politikami, ki dodeljujejo odgovornost za okoljsko škodo (npr. »plača onesnaževalca«).*
- S:** *zna prepoznati relevantne družbene, politične in ekonomske deležnike v lastni skupnosti in regiji, ki bi lahko reševali problem trajnostnosti.*
- O:** *zahteva politično odgovornost za netrajnostno vedenje.*

Na primer: Primeri mladih, ki so še posebej glasno zahtevali politično ukrepanje vlad, vključujejo gibanje Petki za prihodnost (angl. *Fridays for Future*)^{xx} in Upor proti izumrtju (angl. *Extinction Rebellion*)^{xxi} (CTR 13, 16).

^{xx} <https://fridaysforfuture.org/>

^{xxi} <https://rebellion.global/>

4.4.2 Kolektivno ukrepanje

- **Opisnik** (4.2): *Ukrepati za doseganje sprememb v sodelovanju z drugimi.*

Kolektivno ukrepanje kot kompetenca izhaja iz spoznanja, da je vloga skupnosti in civilnodružbenih organizacij pri doseganju trajnostnosti temeljnega pomena.⁷⁰ Kolektivno ukrepanje poziva k usklajevanju in sodelovanju med vrstniki. S skupnim ukrepanjem in prizadevanjem za doseganje istega cilja lahko ljudje najdejo priložnosti in se spopadejo z izzivi ter tako učinkovito prispevajo k reševanju problemov trajnostnosti na lokalni ravni. Vse skupaj bo imelo vpliv na globalni ravni.

Kolektivno ukrepanje razvija »sposobnost učečega se in pripravljenost za kritično sodelovanje v demokratičnih procesih na področju človeške rabe naravnih virov in odvisnosti od njih.«⁷¹

Primeri znanj (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

- Z:** *ve, kako sodelovati z različnimi udeleženci, da bi ustvaril vključujoče vizije bolj trajnostne prihodnosti.*
- S:** *zna ustvariti transparentne in vključujoče procese ter procese, osredotočene na skupnost.*
- O:** *pripravljen je sodelovati z drugimi, da bi podvomili o statusu quo.*

Na primer: Kolektivno ukrepanje narašča v digitalni dobi, omogoča pa ga tehnologija, npr. Izobraževalna koalicija za podnebje (angl. *European Education for Climate Coalition*),^{xxii} digitalna platforma, ki omogoča članom izkustvene skupnosti, da kolektivno sprejemajo odločitve, delujejo sodelovalno in skupaj ustvarjajo rešitve za trajnostnost (CTR 13).

4.4.3 Individualna iniciativa

- **Opisnik** (4.3): *Prepoznati lasten potencial za trajnostnost in aktivno prispevati k izboljšanju možnosti za skupnost in planet.*

xxii <https://education-for-climate.ec.europa.eu/community/home>.

Individualna iniciativa temelji na tem, da oseba ve, katere vrste ukrepov so možne, da zaupa v lasten potencial vpeljevanja sprememb (notranji lokus nadzora) in je pripravljena ukrepati.⁷²

Prepoznavanje možnih vrst ukrepov in zavedanje lastnega potenciala v zvezi s problemi trajnostnosti sta prva koraka, ki ju moramo izvesti, da bi lahko pokazali pobudo kot posamezniki. Vendar individualna iniciativa ni odvisna samo od priložnosti za ukrepanje in od posameznikovega samozavedanja ter samoučinkovitosti. Ima tudi močan odnosni vidik – pripravljenost za ukrepanje.

Individualna iniciativa spodbuja podjetnostni način mišljenja posameznikov in jih opolnomoči, da prevzamejo pobudo v lastnem življenju.⁷³ Ko posamezniki postanejo aktivni na osebni področju, lahko delujejo kot nosilci sprememb in vzorniki ter navdihnejo svoje vrstnike, za doseganje trajnostnosti. S tem bi morda lahko odpravili mite o vedenju, povezanem s trajnostnostjo, npr. trajnostni življenjski slog je dražji od netrajnostnega in slabše kakovosti.

Nadalje *individualna iniciativa* spodbuja ljudi, da ukrepajo preventivno, kadar bi določeno ukrepanje ali neukrepanje lahko imelo škodljive posledice za zdravje ljudi in vseh živih bitij (previdnostno načelo).⁷⁴ Namesto da čakamo na dokaze, preden ukrepamo, je v primerih negotovosti morda bolje ukrepati takoj, saj bi bilo lahko preveč škodljivo ali prepozno, če bi čakali na dokaze.^{75, 76}

Primeri znanja (Z), spretnosti (S) in odnosov (O):

- Z:** *ve, da je treba ukrepati preventivno, kadar bi določeno ukrepanje ali neukrepanje lahko škodovalo zdravju ljudi in vseh živih bitij (previdnostno načelo).*
- S:** *zmožen je ukrepati hitro, tudi v primeru negotovosti in nepredvidenih dogodkov, pri čemer upošteva previdnostno načelo.*
- O:** *je samozavesten glede napovedovanja trajnostnih sprememb in vplivanja nanje.*

Na primer: Predmeti kot npr. znanje za ukrepanje, ki je del mednarodnega magistrskega študijskega programa okoljske in trajnostne študije na Univerzi v Lundu, omogočajo študentom praktično izkušnjo sodelovanja v resničnem svetu z družbenimi akterji, kot so občine, organizacije, podjetja in organizacije tretjega sektorja, pri projektu, ki promovira trajnostnost^{xxiii} (CTR 16, 13).

^{xxiii} Projekti, razviti v okviru predmeta znanje za ukrepanje, so na voljo na <https://www.lumes.lu.se/article/2019-knowledge-action-projects> in vsebujejo informacije o različnih kompetencah, ki jih ta dejavnost izkustvenega učenja razvija.

5 Poti naprej

Visokokakovostna, vključujoča vzgoja in izobraževanje ter usposabljanje izobraževalcev lahko pomagajo izboljšati družbene in okoljske pogoje. Družbeno-ekološki problemi, kot so izguba biodiverzitete, podnebne spremembe, onesnaževanje in neenakosti, lahko preprečijo dostop do izobraževanja in zaposlitve. Zaradi tega se ta družbeno-ekološka vprašanja še naprej stopnjujejo v začaranem krogu.⁷⁷

Trajnostni življenjski slogi zahtevajo premik v načinu mišljenja in vedenju. Enakopravnost in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije moramo postaviti v središče naših družb. Naš odnos z okoljem mora temeljiti na občutku povezanosti z naravo. Učenje za okoljsko trajnostnost bi moralo opolnomočiti posameznike, da začnejo razmišljati celostno in dvomiti o nazorih, na katerih temelji naš trenutni gospodarski sistem. Sočasno bi jih moralo spodbuditi, da ukrepajo individualno in z drugimi v smeri preoblikovanja naše družbe in oblikovanja trajnostnih prihodnosti za vse. Vseživljenjsko učenje bi moralo vključevati kompetence za trajnostnost iz različnih disciplin, da bi usposobilo sistemske mislece in etične nosilce sprememb, ki jih potrebujemo za promoviranje trajnostne družbe.⁷⁸

Okvir *GreenComp* opredeljuje, kaj je potrebno za trajnostno razmišljanje in ukrepanje, tako individualno kot kolektivno. Deležniki, s katerimi smo se posvetovali, so omenili, da takšne opredelitve ne potrebujejo samo oblikovalci politik in izvajalci vzgoje, izobraževanja in usposabljanja, temveč tudi zasebni sektor in delodajalci na splošno.

Tako kot preostali EU-okviri kompetenc je tudi okvir *GreenComp* nepredpisujoč. Nudi idejni referenčni model, ki ga lahko uporabijo vsi udeleženci v vseživljenjskem učenju pri doseganju različnih ciljev, npr.:

- ozaveščanje o pomenu učenja za okoljsko trajnostnost;

- ustvarjanje učnih priložnosti s ciljem razvoja kompetenc za trajnostnost;
- presojanje, kako dobro podpiramo učeče se pri razvoju spretnosti trajnostnosti.

Glede na uporabo drugih EU-okvirov kompetenc lahko pričakujemo, da bodo spodaj naštetih deležniki uporabili okvir *GreenComp* v različne namene:

- Državni, regionalni in lokalni oblikovalci politik se bodo morda sklicevali na okvir *GreenComp* v svojih politikah in delovnih programih, usmerjenih v izboljšanje učenja za okoljsko trajnostnost.
- Izvajalcem formalne in neformalne vzgoje, izobraževanja ter usposabljanja bo okvir *GreenComp* morda koristil pri oblikovanju izobraževalnih ponudb na splošni, poklicni, visokošolski in andragoški ravni.
- Izvajalci začetnega usposabljanja učiteljev in nadaljnjega strokovnega razvoja se bodo lahko sklicevali nanj pri pripravi učiteljev in izobraževalcev na poučevanje takšnih kompetenc za trajnostnost.
- Ponudniki storitev ocenjevanja in certificiranja bi lahko ustvarili nove certifikate, ki priznavajo kompetence, opisane v okviru *GreenComp*.
- Delodajalcem bo morda ustrezalo, da vključijo kompetence za trajnostnost v svoje strategije zaposlovanja ali programe razvijanja nadarjenosti.
- Tisti, ki spremljajo razvoj človeškega kapitala na državni ali mednarodni ravni za potrebe statistike/merjenja, lahko uporabijo okvir za izboljšanje trenutnih kazalnikov ali za razvoj novih.
- Raziskovalni organi lahko uporabijo okvir *GreenComp* za empirične raziskave o tem, kako okviri vplivajo na učne dosežke učečih se ali katere pedagoške prakse so najprimernejše za razvoj njihovih kompetenc *GreenComp*.

- Pripravljalcem opisov poklicev ali poklicnih kvalifikacij in standardov bo okvir *GreenComp* morda koristil pri posodabljanju profilov delovnih mest ali ustvarjanju novih.

To je samo nekaj primerov možnih uporab okvira *GreenComp*, ki – tako kot preostali EU-okviri kompetenc – ni zavezujoč. Njegova uporaba bo odvisna od njegove relevantnosti in uporabnosti za posamezno potencialno skupino deležnikov.

Ključni vprašanji sta, katere pedagoške prakse uporabiti in kako vanje vključiti učne dosežke. Primeri pedagoških praks, ki bi bile lahko učinkovite pri razvoju kompetenc, navedenih v okviru *GreenComp*, vključujejo:

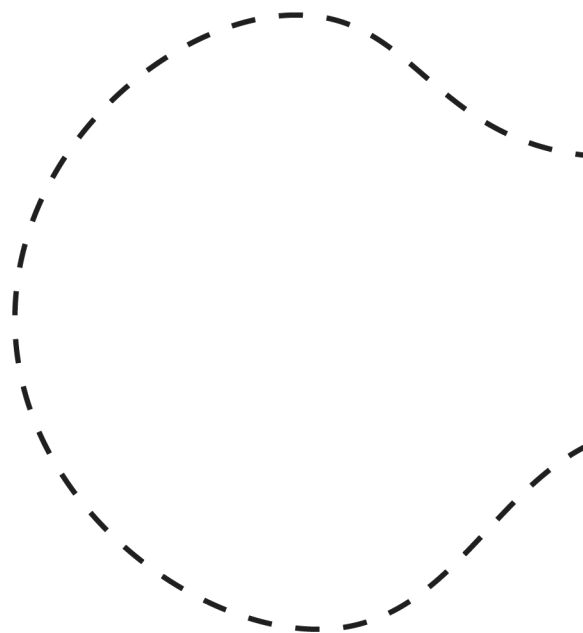
- aktivno učenje;
- osredinjenost na učečega se, na temelju snovanja, projektnega ali transformativnega (situacijskega) učnega konteksta;
- igrifikacijo;
- igre vlog, eksperimentalne igre in simulacije;
- analizo študij primerov iz resničnega življenja, vzetih iz lokalnega konteksta;
- kombinirano in spletno učenje;
- projektno učenje;
- učenje na prostem;
- sodelovalno učenje (sodelovanje z zunanjimi partnerji).

Strokovnjaki in deležniki, s katerimi smo se posvetovali med pripravo okvira, so poudarili potrebo po upoštevanju konteksta, npr. stopnje izobrazbe, šolskega okolja in lokalne skupnosti. Učni pristopi lahko vključujejo digitalne tehnologije za podporo učečim se pri pridobivanju kompetenc. Hkrati pa morajo upoštevati vpliv digitalnih tehnologij na področju trajnostnosti.

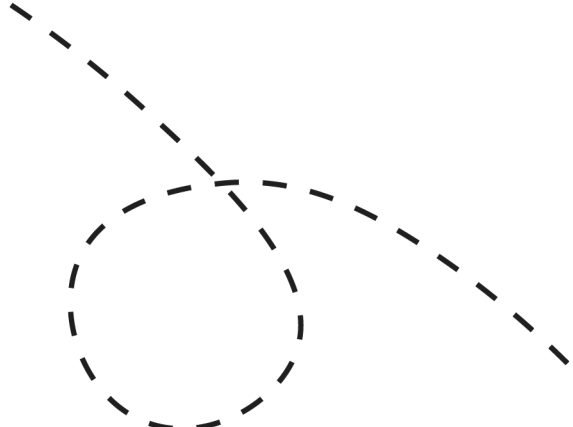
Doživljanje trajnostnosti (izkustveno učenje) je bistveno za spodbujanje sprememb v načinu mišljenja. To pa lahko spodbudi spremembe v vzorcih proizvodnje in potrošnje. Dober primer tega je spodbujanje dobrih praks na področju zmanjševanja odpadkov, ponovne uporabe, popravil ali souporabe med učečimi se.

Razmisliti je treba tudi o pristopu na ravni celotne šole. Poučevanje in učenje za trajnostnost med vsakodnevnimi dejavnostmi in interdisciplinarno je zahtevno. Šole bi se morale odločiti za vzpostavitev kulture trajnostnosti in podpirati poklicno usposabljanje. Celostni pristop na ravni šole bi le-tim olajšal ta proces in podprl organizacijske spremembe.

Močno spodbujamo uporabo okvira *GreenComp* pri vseživljenjskem učenju za trajnostnost. Hkrati pa močno priporočamo, da se okvir prilagodi potrebam in različnim ozadjem učečih se ter kontekstu.

Glosar

<i>Cilji trajnostnega razvoja</i>	Cilji trajnostnega razvoja (CTR) obsegajo 17 globalnih ciljev, ki so jih objavili Združeni narodi leta 2015 v Agendi 2030. Prizadevajo si za to, da bi vse države in sektorji partnersko sodelovali pri obravnavanju ključnih izzivov trajnostnega razvoja do leta 2030. ^{xxiv}
<i>Formalno učenje</i>	Učenje, ki se izvaja v organiziranem in strukturiranem okolju, kot je vzgojno-izobraževalna ustanova ali ustanova za usposabljanje, ali pa na delovnem mestu, in je izrecno poimenovano kot učenje. Formalno učenje je načrtno in se po navadi zaključí s spričevalom.
<i>Kompetenca</i>	V kontekstu okvira <i>GreenComp</i> je kompetenca razumljena kot skupek znanja, spretnosti in odnosov.
<i>Kompleksen sistem</i>	Kompleksen sistem je sistem, ki je sestavljen iz številnih komponent, ki so učinkujejo na načine, ki jih je zelo težko predvideti zaradi odnosov med temi komponentami (odvisnost, konkurenčnost, odnosi med njihovimi deli ali med danim sistemom in njegovim okoljem).
<i>Načrtovana zastarelost</i>	Načrtovana zastarelost (angl. planned obsolescence) se nanaša na širok nabor tehnik, s katerimi lahko proizvajalci skrajšajo funkcionalno življenjsko dobo izdelkov. S tem prisilijo potrošnike k prezgodnjim menjavam, da lahko nadaljujejo s prodajo na zasičenih trgih. ^{xxv}
<i>Neformalno učenje</i>	Učenje, ki je vpeto v načrtovane dejavnosti, ki niso izrecno poimenovane kot učenje, ampak vsebujejo pomembno učno izkušnjo. Neformalno učenje je načrtno in se po navadi ne zaključí s spričevalom.
<i>Odnosi</i>	Odnosi so motivatorji uspeha. Vključujejo vrednote, težnje in prioritete.
<i>Omejene planetarne zmogljivosti</i>	Omejene planetarne zmogljivosti se nanašajo na devet procesov. Ti uravnajo stabilnost in odpornost sistemov na Zemlji ter z dokazi podprte omejitve, znotraj katerih lahko človeštvo ostane varno, se razvija in uspeva tudi v prihodnjih generacijah. ^{xxvi}

xxiv https://commission.europa.eu/publications/sustainable-europe-2030_en

xxv [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581999/EPRS_BRI\(2016\)581999_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/581999/EPRS_BRI(2016)581999_EN.pdf)

xxvi <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>

<i>Previdnostno načelo</i>	Previdnostno načelo je pristop, ki svetuje previdnostne ukrepe, npr. izogibanje ali blaženje, v primeru inovacij, ki bi lahko povzročile škodo in za katere še niso na voljo podrobna znanstvena spoznanja.
<i>Priložnostno učenje</i>	Učenje, ki je posledica vsakodnevnih dejavnosti, povezanih z delom, družino ali prostim časom. Ni organizirano ali strukturirano in ga v večini primerov učeči se ne izvaja načrtno.
<i>Spretnosti</i>	Spretnosti so sposobnost uporabiti znanje, strokovno znanje in izkušnje za dokončanje nalog in reševanje problemov. Spretnosti so lahko kognitivne (vključujejo uporabo logičnega, intuitivnega in ustvarjalnega mišljenja) ali praktične (vključujejo ročno spretnost in uporabo metod, materialov, orodij in instrumentov).
<i>Transformativno učenje</i>	Transformativno učenje presega pridobivanje spretnosti in znanja. Učečim se pomaga razmisliti o tem, kako pridobivajo in oblikujejo znanje. Pomaga jim tudi, da se začnejo zavedati lastnih predpostavk in predpostavk drugih ter jih kritično obravnavajo. To lahko privede do sprememb v razmišljanju, zaznavanju, prepričanjih in vrednotah, kar lahko preoblikuje način, kako učeči se razume svet okoli sebe.
<i>Trajnostnost</i>	V kontekstu okvira <i>GreenComp</i> trajnostnost pomeni dajati prednost potrebam vseh živih bitij in planeta tako, da poskrbimo, da človeška aktivnost ne preseže omejenih planetarnih zmogljivosti.
<i>Učenje za okoljsko trajnostnost</i>	V kontekstu okvira <i>GreenComp</i> je cilj učenja za okoljsko trajnostnost krepiti trajnostni način mišljenja od otroštva do odraslosti ob razumevanju, da smo ljudje del narave in od nje odvisni. Učeči se pridobijo znanje, spretnosti in odnose, ki jim pomagajo postati nosilci sprememb ter prispevati individualno in kolektivno k oblikovanju prihodnosti v okviru omejenih planetarnih zmogljivosti.
<i>Učni dosežki</i>	Učni dosežki so izjave o tem, kaj učeči se zna, razume in je zmožen storiti po koncu učnega procesa.
<i>Vseživljenjsko učenje</i>	Učne dejavnosti, ki jih izvajamo vse življenje, da bi širili ali izboljšali kompetence, znanje, spretnosti in kvalifikacije iz osebnih, družbenih ali poklicnih razlogov.

<i>Zagonetni problem</i>	Zagonetni problem je problem ali vprašanje politike, ki ga je težko rešiti, saj je kompleksno in slabo strukturirano. Obsega številne nedokončane, neobvladljive, sporne, izpodbijane in razvijajoče se zahteve, ki jih je težko prepoznati ali povezati. Pogosto nima ene same rešitve.
<i>Znanje</i>	Znanje je rezultat usvajanja teoretičnih informacij in podatkov z učenjem. Znanje je skupek dejstev, načel, teorij in praks, povezanih z delovnim ali študijskim področjem.

- 1 UNESCO, 2021. Learn for Our Planet. Paris: UNESCO.
- 2 European Commission, 2018. *Council Recommendation of 22 May 2018 on key competencies for lifelong learning*. European Commission. Dostopno na [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN).
- 3 European Commission. *Strategy*. Dostopno na https://ec.europa.eu/info/strategy_en.
- 4 European Commission. *A European Green Deal*. Dostopno na https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en#documents.
- 5 European Commission, 2020. *European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. Dostopno na <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>.
- 6 European Commission, 2020. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on Achieving the European Education Area by 2025*. Dostopno na <https://education.ec.europa.eu/>.
- 7 European biodiversity strategy: 'Bringing Nature Back into our Lives', 2020. Dostopno na https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_en.
- 8 Bianchi, G., 2020. *Sustainability competencies*, Joint Research Centre, European Commission. Dostopno na <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123624>.
- 9 Churchman, C. W., 1967. Wicked Problems. *Management Science*, 14 (4): B141–B142
- 10 Molderez, I., Ceulemans, K., 2018. The power of art to foster systems thinking, one of the key competencies of education for sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 186, 758–770.
- 11 Bianchi, G., 2020. *Sustainability competencies*, Joint Research Centre, European Commission. Dostopno na <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123624>.
- 12 UNESCO. *Sustainable Development*. Dostopno na <https://www.unesco.org/en/education/sustainable-development>.
- 13 Rockström, J., Stellen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F. S. III, Lambin, E. F., Lenton, T. M., Scheffer, M., Folke, C., Schellnhuber, H. J., Nykvist, B., De Wit, C. A., Hughes, T., Van der Leeuw, S., Rodhe, H., Sörlin, S., Snyder, P. K., Costanza, R., Svedin, U., Falkenmark, M., Karlberg, L., Corell, R. W., Fabry, V. J., Hansen, J., Walker, B., Liverman, D., Richardson, K., Crutzen, P., Foley, J. A., 2009. 'A Safe Operating Space for Humanity', *Nature*, 461(7263), 472–475.
- 14 Wiek, A., Withycombe, L., Redman, C.L., 2011. Key competencies in sustainability: a reference framework for academic program development. *Sustainability Science* 6(2):203–218.
- 15 Brundiers, K., Barth, M., Cebrian, G., Cohen, M., DidZ, L., Doucette-Remington, S., Dripps, W., Habron, G., Harre, N., Jar-chows, M., Losche, K., Michel, J., Mochizuki, Y., Rieckmann, M., Parnell, R., Walker, P., Zint, M., 2021. Key competencies in sustainability in higher education – toward an agreed-upon reference framework. *Sustainability Science*, 16(1), 13–29.
- 16 Bianchi, G., 2020. *Sustainability competencies*, Joint Research Centre, European Commission. Dostopno na <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123624>.
- 17 Mezirow, J., 1978. Perspective transformation. *Adult education*, 28(2), 100–110.
- 18 Simsek, 2012. Transformational learning. *Encyclopaedia of the sciences of learning*, 3341–3343.
- 19 Bianchi, G., *Sustainability competencies*, EUR 30555 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-28408-6, doi:10.2760/200956, JRC123624. Dostopno na <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123624>.
- 20 Carolan, M S. 2006. Scientific knowledge and environmental policy: why science needs values. *Environmental Sciences*, 3(4), 229–237.
- 21 Sipos, Y., Battisti, B., Grimm, K., 2008. Achieving transformative sustainability learning: engaging head, hands and heart. *International journal of sustainability in higher education*.
- 22 Phelan, A.M., 2004. Rationalism, complexity science and curriculum: a cautionary tale. *Complicity. An International Journal of Complexity and Education*, Vol. 1 No. 1, str. 9–17.

- 23 Carolan, M. S., 2006. Scientific knowledge and environmental policy: why science needs values. *Environmental Sciences*, 3(4), 229–237.
- 24 Remington-Doucette, S. M., Connell, K. Y. H., Armstrong, C. M., Musgrove, S. L. (2013). Assessing sustainability education in a transdisciplinary undergraduate course focused on real-world problem solving: A case for disciplinary grounding. *International Journal of Sustainability in Higher Education*.
- 25 Sleurs, W., 2008. Competencies for ESD teachers. A framework to integrate ESD in the curriculum of teacher training institutes. *CSCT, Comenius*, 2.
- 26 Jickling, B., Sterling, S. (ur.). (2017). *Post-sustainability and environmental education: Remaking education for the future*. Springer.
- 27 Churchman, C. W., 1967. Wicked Problems. *Management Science*, 14 (4): B141–B142.
- 28 Mezirow, J., 1997. »Transformative Learning: Theory to Practice«. *New Directions for Adult and Continuing Education*. 1997 (74): 5–12. doi:10.1002/ace.7401.
- 29 Phelan, A. M., 2004. Rationalism, complexity science and curriculum: a cautionary tale. *Complicity: An International Journal of Complexity and Education*, Vol. 1 No. 1, str. 9–17.
- 30 OECD, 2018. *The future of education and skills: Education 2030. OECD Education Working Papers*.
- 31 Veugelers, W., 2000. Different ways of teaching values. *Educational review*, 52(1), 37–46.
- 32 Agyeman, J., Bullard, R. D., Evans, B., 2002. Exploring the nexus: Bringing together sustainability, environmental justice and equity. *Space and polity*, 6(1), 77–90.
- 33 Dasgupta, P., 2021. *The Economics of Biodiversity: the Dasgupta Review*. HM Treasury.
- 34 Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., Cabrera Giraldez, M., 2020. *LifeComp: Evropski okvir za osebne in socialne ključne kompetence ter učenje učenja*. Skupno raziskovalno središče, Evropska komisija. Dostopno na https://joint-research-centre.ec.europa.eu/lifecomp_en.
- 35 Thompson, T., 2021. Young people's climate anxiety revealed in landmark survey. *Nature*, vol. 597(7878), str. 605–605.
- 36 Pritchard, A., Richardson, M., Sheffield, D., McEwan, K., 2020. The relationship between nature connectedness and eudaimonic well-being: A meta-analysis. *Journal of Happiness Studies*, 21(3), 1145–1167.
- 37 Louv, R., 2008. *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. Algonquin books.
- 38 Capaldi, C. A., Passmore, H. A., Nisbet, E. K., Zelenski, J. M., Dopko, R. L., 2015. Flourishing in nature: A review of the benefits of connecting with nature and its application as a wellbeing intervention. *International Journal of Wellbeing*, 5(4).
- 39 Thompson, T., 2021. Young people's climate anxiety revealed in landmark survey. *Nature*, vol. 597(7878), str. 605–605.
- 40 European Environment Agency, 2019. *The European Environment—State and Outlook 2020: Knowledge for Transition to a Sustainable Europe*.
- 41 Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F. S. III, Lambin, E. F., Lenton, T. M., Scheffer, M., Folke, C., Schellnhuber, H. J., Nykvist, B., De Wit, C. A., Hughes, T., Van der Leeuw, S., Rodhe, H., Sörlin, S., Snyder, P. K., Costanza, R., Svedin, U., Falkenmark, M., Karlberg, L., Corell, R. W., Fabry, V. J., Hansen, J., Walker, B., Liverman, D., Richardson, K., Crutzen, P., Foley, J. A., 2009. 'A Safe Operating Space for Humanity', *Nature*, 461(7263), 472–475.
- 42 Wals, A. E., Benavot, A., 2017. Can we meet the sustainability challenges? The role of education and lifelong learning. *European Journal of Education*, 52(4), 404–413.
- 43 Molderez, I., Fonseca, E., 2018. The efficacy of real-world experiences and service learning for fostering competencies for sustainable development in higher education. *Journal of Cleaner Production*, 172, 4397–4410.
- 44 Churchman, C. W., 1967. Wicked Problems. *Management Science*, 14 (4).
- 45 Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., Cabrera Giraldez, M., 2020. *LifeComp: Evropski okvir za osebne in socialne ključne kompetence ter učenje učenja*. Skupno raziskovalno središče, Evropska komisija. Dostopno na https://joint-research-centre.ec.europa.eu/lifecomp_en.
- 46 Flint, R. W., McCarter, W., Bonniwell, T., 2000. Interdisciplinary education in sustainability: links in secondary and higher education: The Northampton Legacy Program. *International Journal of Sustainability in Higher Education*.
- 47 Giangrande, N., White, R. M., East, M., Jackson, R., Clarke, T., Saloff Coste, M., Penha-Lopes, G., 2019. A competency framework to assess and activate education for sustainable development: Addressing the UN sustainable development goals 4.7 challenge. *Sustainability*, 11(10), 2832.
- 48 Kearins, K., Springett D., 2003. Educating for sustainability: developing critical skills. *Journal of management education* 27(2):188–204.
- 49 Glasser, H., 2018. Toward robust foundations for sustainable well-being societies: Learning to change by changing how we learn. *Sustainability, human well-being, and the future of education*, 31–89.
- 50 Pearce, B. J., Ejderyan, O., 2020. Joint problem framing as reflexive practice: honing a transdisciplinary skill. *Sustainability science*, 15(3), 683–698.
- 51 Wahl, D., 2016. *Designing regenerative cultures*. Triarchy Press.

- 52 Bishop, P., 2019 *Anticipation: Teaching the Future*. V: Poli R. (ur.) *Handbook of Anticipation*. Springer.
- 53 Barth, M., Godemann, J., Rieckmann, M., Stoltenberg, U., 2007. Developing key competencies for sustainable development in higher education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*.
- 54 Barth, M., Godemann, J., Rieckmann, M., Stoltenberg, U., 2007. Developing key competencies for sustainable development in higher education. *International Journal of Sustainability in Higher Education*.
- 55 UNESCO. *Futures literacy*. Dostopno na <https://en.unesco.org/futuresliteracy/about>.
- 56 Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., Cabrera Giraldez, M., 2020. *LifeComp: Evropski okvir za osebne in socialne ključne kompetence ter učenje učenja*. Skupno raziskovalno središče, Evropska komisija. Dostopno na <https://ec.europa.eu/jrc/en/lifecomp>.
- 57 Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G., 2016. *EntreComp: Okvir podjetnostnih kompetenc*. Skupno raziskovalno središče, Evropska komisija. Dostopno na <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101581>.
- 58 Sala, A., Punie, Y., Garkov, V., Cabrera Giraldez, M., 2020. *LifeComp: Evropski okvir za osebne in socialne ključne kompetence ter učenje učenja*. Skupno raziskovalno središče, Evropska komisija. Dostopno na https://joint-research-centre.ec.europa.eu/lifecomp_en.
- 59 Daskolia, M., Dimos, A., Kampylis, P. G. (2012). Secondary Teachers' Conceptions of Creative Thinking within the Context of Environmental Education. *International Journal of Environmental and Science Education*, 7(2), 269–290.
- 60 IPCC, 2021. *Summary for Policymakers. V: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Dostopno na <https://www.ipcc.ch/report/sixth-assessment-report-working-group-i/>.
- 61 Giovannini, E., Benczur, P., Campolongo, F., Cariboni, J., Manca, A. R., 2020. *Time for transformative resilience: the COVID-19 emergency*. Skupno raziskovalno središče, Evropska komisija.
- 62 Ardoin, N. M., Bowers, A. W., Gaillard, E., 2020. Environmental education outcomes for conservation: A systematic review. *Biological Conservation*, 241, 108224.
- 63 Bianchi, G., 2020. *Sustainability competencies*, Joint Research Centre, European Commission. Dostopno na <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123624>.
- 64 UNEP, 2021. *GEO-6 for Youth*. UNEP, Nairobi. Dostopno na <https://www.unep.org/resources/geo-6-youth>.
- 65 European Commission, 2020. *Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe*. Dostopno na https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/first-circular-economy-action-plan_en.
- 66 European Commission, 2020. *Circular Economy Action Plan: For a cleaner and more competitive Europe*. Dostopno na https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy/first-circular-economy-action-plan_en.
- 67 Von Der Leyen, U., 2021. *2021 State of the Union Address*. Dostopno na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ov/SPEECH_21_4701.
- 68 Wals, A. E., Benavot, A., 2017. Can we meet the sustainability challenges? The role of education and lifelong learning. *European Journal of Education*, 52(4), 404–413.
- 69 European Commission, 2021. *Special Eurobarometer 513 – Climate Change*. Dostopno na <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2273>.
- 70 Thompson, T., 2021. Young people's climate anxiety revealed in landmark survey. *Nature*, let. 597(7878), str. 605–605.
- 71 Breiting, S., Mogensen, F., 1999. Action competence and environmental education, str. 350. *Cambridge Journal of Education*, let. 29, št. 3, str. 349–353.
- 72 Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o delovanju Evropske unije (TFEU) [2016] Uradni list C202/1. Člen 191, 2. Dostopno na https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0006.01/DOC_3&format=PDF.
- 73 Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G., 2016. *EntreComp: Okvir podjetnostnih kompetenc*. Skupno raziskovalno središče, Evropska komisija. Dostopno na <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC101581>.
- 74 Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o delovanju Evropske unije (TFEU) [2016] Uradni list C202/1. Člen 191, 2. Dostopno na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>.
- 75 European Environment Agency, 2021. *With people and for people: Innovating for sustainability*. Dostopno na <https://www.eea.europa.eu/publications/with-people-and-for-people>.
- 76 Earth Charter Commission, 2000. Dostopno na https://earthcharter.org/wp-content/uploads/2020/03/earthcharter_english.pdf?x75809.
- 77 European Environment Agency, 2018. Dostopno na <https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts>.
- 78 Bianchi, G., 2020. *Sustainability competencies*, Joint Research Centre, European Commission. Dostopno na <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123624>.

Priloga 1 – Primeri uporabe

Spodnji primeri uporabe prikazujejo uporabnost 12 kompetenc za trajnostnost pri soočanju z izzivi. Glede na to, da vsako dejanje vpliva na planet in vsa živa bitja, je vsak izziv potemtakem izziv trajnostnosti. Ti primeri uporabe kažejo, kako je vseh 12 kompetenc za trajnostnost medsebojno povezanih in enako pomembnih. Priporočamo razvoj vseh 12 kompetenc za trajnostnost, pri čemer se lahko raven strokovnosti v posameznih kompetenci razlikuje, odvisno od ozadja učečega se, potreb in konteksta.

Primer uporabe 1

Fatima je učiteljica, ki ji učenci veliko pomenijo in jim želi organizirati pouk na prostem. Ve, da bi jim koristilo, če bi preživeli več časa v naravi (**promoviranje narave**). Vendar ugotovi, da je to nemogoče zaradi obupnega stanja naravne okolice v njeni skupnosti, vključno z reko. Lokalni prebivalci celo raje potujejo v druge kraje znotraj regije, da preživijo čas v naravi. Zaradi svoje nagnjenosti k poizvedovanju (**kritično mišljenje; raziskovalno mišljenje**) se Fatima odloči pristopiti k temu izzivu kot k problemu trajnostnosti (**formuliranje problema; vrednotenje trajnostnosti**). Ne samo da je to območje pre malo obiskano, ljudje še poslabšajo stopnjo onesnaženosti, kadar potujejo z avtom ali letalom v druge in bolj oddaljene kraje.

Danes reko onesnažujejo strupeni odpadki iz bližnje industrijske cone in gospodinjski odpadki, npr. plastika. Okolica spominja na odlagališče odpadkov in potrebuje sanacijo. Lokalna skupnost se temu delu regije izogiba, predvsem družine in ženske. Zaradi zapuščenega videza se to območje zdi nevarno in nezdravo. Zaradi njegovega propadanja obstaja možnost kriminala (**sistemsko mišljenje**).

Kljub trenutnemu stanju Fatima verjame, da ima to prostrano območje ogromno potenciala:

- zamišlja si družine na pikniku ob vikendih;
- šole bi lahko organizirale poučne ekskurzije;
- reka ima potencial za številne športne dejavnosti, npr. veslanje ali kajakaštvo;
- ljudje bi lahko uživali v naravi, ne da bi jim bilo treba potovati daleč, in bi lahko tu preživljali svoje proste dneve.

Poleg tega bi prihodnje generacije in druge vrste imele koristi od zdravega okolja (**podpiranje pravičnosti**). Takšna je njena vizija (**pismenost za prihodnost; razmišljanje na podlagi vrednot**). Motivirana je za uresničitev te vizije za svojo skupnost, če bi člani njene skupnosti imeli enako vizijo (**kolektivno ukrepanje**).

S svojo vizijo v mislih je začela določati temeljne vzroke za trenutni problem trajnostnosti, povezan s tem zelenim območjem. Prepoznala je neposredne in posredne vzroke, poudarila človeške vzroke in jih razvrstila glede na reverzibilnost in kompleksnost (**sistemsko mišljenje; formuliranje problema; individualna iniciativa**). Da bi dobila širšo sliko, je Fatima prosila zaposlene v mestnem svetu za pomoč. Ti so odgovorni za to območje in vedo, kateri so glavni viri onesnaževanja in kdo je za to odgovoren (**kolektivno ukrepanje; politična angažiranost**).

Na podlagi teh informacij je raziskala nove možnosti za spremembo lastne skupnosti, na primer z osredotočanjem na lokalna podjetja in iskanjem pobud za ustvarjanje lokalnega središča krožnega gospodarstva. To bi lahko pripomoglo k trajnostni uporabi virov in preprečilo uporabo strupenih snovi (**raziskovalno mišljenje**). Zaveda se, da so na voljo bolj trajnostne prakse od tistih, ki so trenutno v uporabi v bližnji okolici. Poleg tega bi bilo treba izuri-

ti delovno silo. Sočasno bi morali ljudje prevzeti bolj zelen življenjski slog, na primer zmanjšati uporabo plastike za enkratno uporabo in se ji sčasoma popolnoma odpovedati ter se pogosteje sprehajati po zelenih površinah. V povezavi s tem bi morale javne in zasebne naložbe dajati prednost uvedbi skupnega zelenega transporta tako za gospodinjstva kot podjetja.

Fatima ve, da je dajanje dobrega zgleda učinkovit način vzpostavljanja zaupanja in navdihovanja majhnih otrok. Zato se je, čeprav sprva precej nerada, nehala voziti z avtom do šole in se začela voziti z avtobusom (**prilagodljivost**). Skupaj z nekaterimi starši je prosila šolsko menzo, da bi pripravljali vegetarijanske obroke in vsak dan tudi eno vegansko jed (**politična angažiranost, kolektivno ukrepanje**). Ona sicer ni oz. za zdaj še ni vegetarijanka (**prilagodljivost**). Neko sobotno dopoldne je organizirala lov na zaklad za celotno skupnost. Nagrada za tistega, ki bi zbral največ smeti, je vključevala pripomočke za ohranjanje opravevalcev, npr. marjetice in vrtnarska orodja – rabljena in v skupni lasti s skupnostjo.

Primer uporabe 2

Aleks je pravkar začel obiskovati četrti letnik srednje šole na jugu Evrope. Aleks ni iz teh krajev, zato mu je prostovoljstvo pomagalo pri vključevanju v skupnost. Pomaga mu podpirati skupnost, v kateri odrašča (**podpiranje pravičnosti; individualna iniciativa**), z obnavljanjem lokalnih parkov (**promoviranje narave**). Aleks je npr. skupaj z drugimi prostovoljci pred kratkim obnovil park osnovne šole v bolj zapostavljeni soseski. Zdaj ga lahko otroci spet uporabljajo za ustvarjanje lastnih vrtičkov in s tem obogatijo lokalno rastlinstvo in živalstvo (kolektivno ukrepanje).

Zadnje čase ga skrbi stanje planeta. Na družbenih medijih je izvedel, da doživlja ekotesnobo. Ker ga je misel, da ne bi ničesar ukrenil, frustrirala, se je prejšnji teden vpisal v raziskovalni krožek na šoli (**individualna iniciativa**). Naslov vaj je *Ali bomo dosegli CTR do leta 2030?* Dijaki se v skupinah

posvečajo različnim CTR. Vsaka skupina preuči dodeljene CTR, vključno s podcilji in kazalniki. Raziščejo posledice in trenutno stopnjo doseganja teh CTR na ravni svoje skupnosti. Nazadnje morajo določiti in potrditi korake in priporočila glede ukrepov in politike, da bi njihova skupnost dosegla te CTR do leta 2030.

Njegovi skupini je bil dodeljen CTR 12 – odgovorna proizvodnja in potrošnja. Polni elana so Aleks in člani njegove ekipe na spletu poiskali številna dejstva in številke glede CTR in dobrih praks v povezavi s CTR 12 (**sistemsko mišljenje; kritično mišljenje**).

Navdihnili so jih mladi po vsem svetu, ki ukrepajo za dobrobit planeta, zato so se odločili razmisliti o tem, kakšno skupnost si želijo v prihodnosti (pismenost za prihodnost; vrednotenje trajnostnosti). Ustvarili so vizijo, zasidrano v načelih trajnostnosti, npr.:

- enakopravnost in pravičnost za sedanje in prihodnje generacije (**podpiranje pravičnosti**);
- obnova narave za omejitev globalnega segrevanja na 1,5 °C kot v predindustrijskih stopnjah (**promoviranje narave**).

Zamislili so si prehod skupnosti h krožnemu modelu, kjer bi spodbujali vključenost in varnost, skupaj z odgovorno proizvodnjo in potrošnjo. Vendar je njihova skupnost še vedno daleč od krožne. To predstavlja resno težavo za zdravje in dobrobit skupnosti ter lokalnega naravnega ekosistema in pogloblja neenakosti (**formuliranje problema**). Zavedajo se, da je zmanjšanje količine odpadkov eden glavnih stebrov krožnega gospodarstva (**raziskovalno mišljenje**). Zato so prevzeli sistemski način razmišljanja, da bi odkrili vzroke in postavili izziv v kontekst (**sistemsko mišljenje**).

Da bi zmanjšali količino odpadkov v skupnosti, so pripravili strategijo, povezano s cilji hierarhije ravnanja z odpadki (glejte Sliko 6).^{xxvii}

Začeli so z najnujnejšimi dejavnostmi, pri čemer so v sodelovanju s šolami uvedli izobraževalne dejavnosti. Starejši dijaki bi lahko npr. pomagali mlajšim pravilno ločevati odpadke in jih reciklirati (**indivi-**

^{xxvii} Direktiva 2008/98/es Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. novembra 2008 o odpadkih in razveljavitvi nekaterih direktiv.

Hierarhija ravnanja z odpadki

Slika 6: Hierarhija ravnanja z odpadki (Vir: Okvirna direktiva o odpadkih 2008 https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/waste-framework-directive_en.)

dualna iniciativa). Dijaki bi nato to znanje posredovali svojim družinam. Aleks bi s člani svoje ekipe organiziral tudi čistilno akcijo v parkih okoli šole, skupaj s člani skupnosti (**kolektivno ukrepanje**). Po končani akciji bi poslali fotografije in pismo lokalnemu svetu, v katerem bi zahtevali preventivne ukrepe, ki bi v prihodnje preprečevali smetenje (**politična angažiranost**).

S prijatelji bi vzpostavili izmenjevalnico oblačil, da bi ljudi spodbudili k ponovni uporabi virov in zmanjšali porabo virov. Tam bi si lahko izposodili in izmenjali oblačila, s čimer bi izpolnili zaobljubo k zmanjšanju kupovanja najnovejše mode (raziskovalno mišljenje). Aleks ima že od nekdaj rad nove stvari, družba pa ga je naučila, da oblačila predstavljajo del njegove identitete. Vendar se zaveda, da bi moral ponovno razmisliti o svojih prioritetah (**vrednotenje trajnostnosti, kritično mišljenje**) in poiskati zadovoljstvo v drugih stvareh (**prilagodljivost**). Če bi bil ta model uspešen, bi lahko poiskali načine, kako ga razširiti na celotno skupnost. Hkrati pa bi imeli v mislih, da morajo transportne poti za izmenjavo oblačil ostati čim krajše in zelene.

In nazadnje, spodbujali bi preprečevanje odpadkov na dolgi rok. Oblikovalce politik bi prosili, da odvrtačajo podjetja od oblikovanja izdelkov s kratko življenjsko dobo (**načrtovana zastarelost**) in spodbujali ljudi k manjši in kakovostnejši potrošnji.

Priloga 2 – Izjave o znanju, spretnostih in odnosih (ZSO)

Preglednica 2: Vrednotenje trajnostnosti

<i>Poosebljanje vrednot trajnostnosti</i>		
1.1 Vrednotenje trajnostnosti		Razmisliti o lastnih vrednotah; prepoznati in pojasniti, kako se vrednote razlikujejo med ljudmi in skozi čas, ter hkrati kritično oceniti, kako so usklajene z vrednotami trajnostnosti.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Pozna glavne poglede na trajnostnost: antropocentrizem (osredotočenost na človeka), tehnocentrizem (tehnološke rešitve ekoloških problemov) in ekocentrizem (osredotočenost na naravo) ter kako vplivajo na predpostavke in argumente.
	2	Pozna glavne vrednote in načela, na katerih temeljijo družbenoekonomski modeli, in njihovo povezavo s trajnostnostjo.
	3	Ve, da vrednote in načela vplivajo na dejanja, ki lahko bodisi škodujejo, ne škodujejo, obnavljajo ali regenerirajo okolje.
	4	Ve, da lahko različne kulture in generacije pripisujejo več ali manj pomena trajnostnosti, odvisno od njihovih vrednostnih sistemov.
	5	Ve, da kadar človeško povpraševanje po virih poganjajo pohlep, brezbržnost in nebrzdani individualizem, to negativno vpliva na okolje.
	6	Ve, kako posameznikov položaj v družbi vpliva na osebne vrednote.
<i>Spretnosti</i>	1	Zna kritično vrednotiti in primerjati osnovne vrednote in načela trajnostnosti v argumentih, dejanjih, politikah in političnih izjavah.
	2	Zna presojeti vprašanja in dejanja na podlagi vrednot in načel trajnostnosti.
	3	Zna uskladiti osebne odločitve in dejanja z vrednotami in načeli trajnostnosti.
	4	Zna izraziti vrednote, načela in cilje trajnostnosti ter se o njih dogovarjati ob upoštevanju različnih stališč.
	5	Zna prepoznati in vključiti vrednote skupnosti, vključno z manjšinami, v formuliranje problema in sprejemanje odločitev glede trajnostnosti.
<i>Odnosi</i>	1	Teži k delovanju v skladu z vrednotami in načeli trajnostnosti.
	2	Pripravljen je deliti in pojasniti svoje poglede na vrednote trajnostnosti.
	3	Odprt je do drugih in njihovih svetovnih pogledov.
	4	Pripravljen je kritizirati in vrednotiti različne kulturne kontekste glede na njihov vpliv na trajnostnost.

Preglednica 3: Podpiranje pravičnosti

<i>Poosebljanje vrednot trajnostnosti</i>		
1.2 Podpiranje pravičnosti		Podpirati enakopravnost in pravičnost trenutnih in bodočih generacij ter se učiti o trajnostnosti od prejšnjih generacij.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Ve, da so etični koncepti in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije povezani z varovanjem narave.
	2	Seznanjen je z okoljsko pravičnostjo, namreč z upoštevanjem interesov in zmogljivosti drugih vrst in ekosistemov.
	3	Zaveda se pomena ohranjanja narave za prihodnje generacije zaradi nje same.
	4	Ve, da se posamezniki in skupnosti razlikujejo v tem, kako in koliko lahko spodbujajo trajnostnost.
<i>Spretnosti</i>	1	Sposoben je uporabiti enakopravnost in pravičnost za trenutne in prihodnje generacije kot kriterija za varstvo okolja in rabo naravnih virov.
	2	Sposoben je vrednotiti lastne potrebe in podvomiti o njih, da bi skrbno upravljal z viri pri doseganju dolgoročnih ciljev in skupnih interesov.
	3	Zna spoštovati, razumeti in ceniti različne kulture v povezavi s trajnostnostjo, vključno z manjšinskimi kulturami, lokalnimi in domorodnimi tradicijami ter sistemi znanja
	4	Zna pripomoči k doseganju soglasja glede trajnostnosti na vključujoč način.
<i>Odnosi</i>	1	Predan je zmanjšanju porabe materiala.
	2	Ima občutek pripadnosti skupni človeški rasi in solidarnosti s prihodnjimi generacijami.
	3	Zavezan je spoštovanju interesov prihodnjih generacij.

Preglednica 4: Promoviranje narave

<i>Poosebljanje vrednot trajnostnosti</i>		
1.3 Promoviranje narave		Priznavati, da so ljudje del narave, in spoštovati potrebe ter pravice drugih vrst in narave same, da bi povrnili in obnovili zdrave ter odporne ekosisteme.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Pozna glavne dele naravnega okolja (geosfero, biosfero, hidrosfero, kriosfero in atmosfero) in ve, da so živi organizmi in neživi elementi tesno povezani in soodvisni.
	2	Ve, da so naše dobro počutje, zdravje in varnost odvisni od dobrega počutja narave.
	3	Ve, da so ljudje del narave in da je ločnica med človeškimi in ekološkimi sistemi samovoljna.
	4	Ve, da ljudje oblikujejo ekosisteme in da lahko človeške aktivnosti hitro in nepopravljivo poškodujejo ekosisteme.
	5	Ve, da lahko uničevanje in izčrpavanje naravnih virov privede do katastrof in konfliktov (npr. izguba biodiverzitete, suše, množične migracije in vojna).
	6	Zaveda se potrebe po ločitvi proizvodnje od naravnih virov in dobrega počutja od potrošnje.
<i>Spretnosti</i>	1	Zna ovrednotiti lasten vpliv na naravo in verjame, da je varovanje narave temeljna naloga vsakega posameznika.
	2	Zna si zamisliti in predstavljati, kako ljudje sobivajo in spoštujejo druge življenjske oblike.
	3	Sposoben je upoštevati kulturno raznolikost v okviru planetarnih zmogljivosti.
	4	Zna poiskati priložnosti za preživljanje časa v naravi in pomaga obnavljati naravo.
	5	Zna prepoznati procese ali dejanja, ki se izogibajo rabi naravnih virov oz. jo zmanjšujejo.
<i>Odnosi</i>	1	Skrbi za harmoničen odnos med naravo in ljudmi.
	2	Kritičen je do ideje, da so ljudje pomembnejši od drugih življenjskih oblik.
	3	Kaže empatijo do vseh življenjskih oblik.
	4	Ceni vlogo narave v našem dobrem počutju, zdravju in varnosti.
	5	Nenehno si prizadeva za obnavljanje narave.

Preglednica 5: Sistemsko mišljenje

<i>Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti</i>		
2.1 Sistemsko mišljenje		Pristopiti k problemu trajnostnosti z vseh strani; upoštevati čas, prostor in kontekst, da bi razumeli medsebojen vpliv elementov znotraj sistemov in med njimi.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Ve, da ima vsako človeško dejanje okoljske, družbene, kulturne in ekonomske posledice.
	2	Ve, da človeška dejanja vplivajo na izide skozi čas in prostor, kar lahko privede do pozitivnih, nevtralnih ali negativnih rezultatov.
	3	Seznanjen je z upoštevanjem življenjskega kroga (angl. life cycle thinking) in njegovim pomenom za trajnostno proizvodnjo in potrošnjo.
	4	Pozna glavne koncepte in vidike kompleksnih sistemov (sinteza, nastanek, medsebojna povezanost, povratne zanke in kaskadni učinki) ter njihove posledice za trajnostnost.
	5	Pozna CTR Združenih narodov in se zaveda medsebojnih povezav in možnih trenj med posameznimi cilji.
<i>Spretnosti</i>	1	Sposoben je opisati trajnostnost kot celostni koncept, ki vključuje okoljska, ekonomska, družbena in kulturna vprašanja.
	2	Zna vrednotiti interakcije med okoljskimi, ekonomskimi, družbenimi in kulturnimi vidiki ukrepov, dogodkov in kriz na področju trajnostnosti (npr. migracij, ki so jih povzročile podnebne spremembe, ali vojn, ki jih je povzročilo pomanjkanje virov).
	3	Zna presoditi, kako ljudje in narava učinkujejo drug na drugega v prostoru in času.
	4	Zna upoštevati življenjski krog pri analiziranju tveganj in koristi človeških dejanj.
	5	V sistemu zna prepoznati tiste izzive in priložnosti, ki imajo največji potencial za uvajanje sprememb v smeri trajnostnosti.
<i>Odnosi</i>	1	Priznava temeljne vzroke netrajnostnosti, za katere so odgovorni ljudje, npr. podnebne spremembe.
	2	Celostno razume povezave in interakcije med naravnimi dogodki in človeškimi dejanji.
	3	Skrbijo ga kratko- in dolgoročni vplivi lastnih dejanj na druge in na planet.
	4	Skrbijo ga sistemske posledice okoljskih kriz za sedanje in prihodnje generacije ter za druge vrste.
	5	Skrbijo ga nepredvidljivi kaskadni učinki človeških dejanj.

Preglednica 6: Kritično mišljenje (* *LifeComp*)

<i>Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti</i>		
2.2 Kritično mišljenje		Vrednotiti informacije in argumente,* prepoznati predpostavke, podvomiti o statusu quo in razmisliti o tem, kako osebna, družbena in kulturna ozadja vplivajo na mišljenje ter sklepanje.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Ve, da se naše razumevanje trajnostnosti neprestano razvija.
	2	Ve, da lahko različni predsodki vplivajo na razpravo o trajnostnosti, med drugim na argumentiranje, komunikacijo in politično miselnost.
	3	Ve, da lahko prevladujoča miselnost vpliva na formuliranje problemov trajnostnosti.
	4	Ve, da so trditve o trajnostnosti brez trdnih dokazov pogosto samo komunikacijske strategije, poznane tudi kot zeleno zavajanje.
	5	Ve, da se morajo organizacije in politika lotiti netrajnostnih vzorcev tako, da podvomijo o statusu quo na individualni in kolektivni ravni.
<i>Spretnosti</i>	1	Sposoben je logično sklepati pri odgovarjanju na kritiko in argumente glede vprašanj trajnostnosti.
	2	Zna analizirati in vrednotiti argumente, ideje, dejanja in scenarije, da bi ugotovil, ali so v skladu z dokazi in vrednotami s področja trajnostnosti.
	3	Zna temeljito preučiti vire informacij in komunikacijske poti glede trajnostnosti, da bi ocenil kakovost informacij, ki jih ponujajo.
	4	Sposoben je razmisliti o vzrokih in motivih za odločitve, dejanja in življenjske sloge, da bi primerjal posamezne koristi in stroške z družbenimi koristmi in stroški.
	5	Zna pregledati različne vire dokazov in oceniti njihovo stopnjo zanesljivosti pri oblikovanju mnenj o trajnostnosti.
<i>Odnosi</i>	1	Je radoveden in vedoželjen glede povezav med okoljem, človeškimi dejanji in trajnostnostjo.
	2	Zaupna znanosti, tudi če nima vsega potrebnega znanja, da bi v celoti razumel znanstvene trditve.
	3	Presoja na podlagi dokazov in je pripravljen spremeniti mnenje ob pojavu novih podatkov.
	4	Pripravljen je sprejeti vprašanja, težave in priložnosti trajnostnosti ter razpravljati o njih.
	5	Skeptičen je glede informacij o trajnostnosti, dokler ne preveri vira in razišče morebitnih prikritih interesov.

Preglednica 7: Formuliranje problema

<i>Sprejemanje kompleksnosti v trajnostnosti</i>		
2.3 Formuliranje problema		Formulirati trenutne ali potencialne izzive kot problem trajnostnosti v smislu zahtevnosti, vpletenih oseb, časovnega in geografskega obsega, da bi prepoznali ustrezne pristope k napovedovanju in preprečevanju problemov ter k blažitvi obstoječih problemov in prilagajanju nanje.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Ve, da so problemi trajnostnosti pogosto kompleksni in da nekaterih ne moremo rešiti v celoti.
	2	Ve, da so ukrepi in dejanja za reševanje problemov trajnostnosti odvisni od tega, kako je problem formuliran (s strani koga/s kom/za koga, kje, kdaj, zakaj).
	3	Ve, kako prepoznati pravična in vključujoča dejanja; na probleme trajnostnosti je treba gledati z različnih zornih kotov deležnikov.
	4	Ve, da vprašanja trajnostnosti obsegajo vse od relativno preprostih do kompleksnih problemov in da določanje vrste problema pomaga pri iskanju ustreznih pristopov.
	5	Ve, da se trenutni ali potencialni problemi trajnostnosti lahko hitro razvijejo, zaradi česar jih moramo pogosto na novo opredeliti in formulirati.
<i>Spretnosti</i>	1	Sposoben je vključiti poglede številnih deležnikov, upoštevajoč vse življenjske oblike in okolje, pri formuliranju trenutnih in potencialnih izzivov trajnostnosti.
	2	Zna uporabiti prožen, sistemski, prilagodljiv pristop življenjskega kroga pri formuliranju trenutnih in potencialnih izzivov trajnostnosti.
	3	Zna vzpostaviti transdisciplinarni pristop k formuliranju trenutnih in potencialnih izzivov trajnostnosti.
	4	Sposoben je neprestano raziskovati določen problem trajnostnosti za širjenje izbora alternativ in rešitev.
	5	Zna prepoznati ustrezne pristope za blaženje, prilagajanje in potencialno reševanje problemov trajnostnosti.
<i>Odnosi</i>	1	Prizadeva si uporabiti vse kompetence za trajnostnost pri formuliranju trenutnih in potencialnih izzivov trajnostnosti.
	2	Zavezan je k predstavljanju problema trajnostnosti kot kompleksnega, namesto da bi ga preveč poenostavil.
	3	Poskuša ločiti lastne sodbe od procesa formuliranja problema.
	4	Aktivno posluša in kaže empatijo med sodelovanjem z drugimi pri formuliranju trenutnih in potencialnih izzivov trajnostnosti.

Preglednica 8: Pismenost za prihodnost

<i>Zamišljanje trajnostnih prihodnosti</i>		
3.1 Pismenost za prihodnost		Zamisli si alternativne trajnostne prihodnosti tako, da si predstavljamo in razvijemo alternativne scenarije ter prepoznamo korake, ki so potrebni za doseganje zelene trajnostne prihodnosti.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Pozna razliko med pričakovanimi, želenimi in alternativnimi prihodnostmi v scenarijih trajnostnosti.
	2	Pozna razliko med kratko-, srednje- in dolgoročnimi pristopi ter njihove posledice za scenarije trajnostnosti.
	3	Ve, da lahko razvoj scenarijev upošteva pretekle dogodke in trenutne kazalnike sprememb.
	4	Ve, da lahko scenariji nudijo informacije za odločanje o želeni trajnostni prihodnosti.
	5	Ve, da imajo človeški vplivi pomembno vlogo pri pripravi alternativnih in zelenih scenarijev prihodnosti.
<i>Spretnosti</i>	1	Zna si zamisliti alternativne prihodnosti za trajnostnost, ki temeljijo na znanosti, ustvarjalnosti in vrednotah trajnostnosti.
	2	Zna analizirati in vrednotiti prihodnosti ter njihove možnosti, omejitve in tveganja.
	3	Zna prepoznati dejanja in pobude, ki vodijo v zeleno prihodnost.
	4	Zna napovedati prihodnje posledice na podlagi preteklih trendov in trenutnih pogojev.
<i>Odnosi</i>	1	Pri načrtovanju, vrednotenju in ocenjevanju trajnostnih dejanj gleda dolgoročno.
	2	Skrbi ga vpliv lastnih dejanj na prihodnost.
	3	Zaveda se, da lahko posledice, ki jih predvideva zase in za skupnost, vplivajo na favoriziranje določenih scenarijev pred drugimi.
	4	Poskuša kombinirati okorele metode razmišljanja o prihodnosti z ustvarjalnimi in sodelovalnimi pristopi.

Preglednica 9: Prilagodljivost (** *EntreComp*)

<i>Zamišljanje trajnostnih prihodnosti</i>		
3.2 Prilagodljivost		Obvladati prehode in izzive v kompleksnih situacijah, povezanih s trajnostnostjo, ter sprejemati odločitve glede prihodnosti v pričo negotovosti, dvoumnosti in tveganj.**
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Ve, da imajo lahko človeška dejanja nepredvidljive, negotove in kompleksne posledice za okolje.
	2	Ve, da ne obstaja ena sama rešitev kompleksnih družbeno-ekoloških problemov, temveč različne alternative, ki so odvisne od časa in konteksta.
	3	Pozna tveganja, povezana s človeškim preoblikovanjem naravnega okolja.
	4	Ve, kateri vidiki osebnega življenjskega sloga imajo večji vpliv na trajnostnost in jih je treba prilagoditi (npr. letalska potovanja, uporaba avtomobilov, uživanje mesa, hitra moda).
	5	Zaveda se pomembnosti povezave med lokalnimi vplivi in globalno trajnostnostjo.
<i>Spretnosti</i>	1	Zna se prilagoditi različnim pristopom, ko si prizadeva za trajnostnost.
	2	Zna prepoznati različne življenjske sloge in potrošniške vzorce ter se jim prilagoditi za zmanjšanje rabe naravnih virov.
	3	Sposoben je upoštevati lokalne okoliščine, kadar obravnava vprašanja in priložnosti trajnostnosti.
	4	Sposoben je manevrirati skozi nejasnosti in negotovosti glede vprašanj trajnostnosti, medtem ko razmišlja o alternativah.
<i>Odnosi</i>	1	Priznava čustveni vpliv podnebnih sprememb, izgube biodiverzitete in osiromašenja.
	2	Pripravljen je prenehati z netrajnostnimi praksami in poskusiti alternativne rešitve.
	3	Pripravljen je razmisliti o trajnostnih možnostih, tudi če nasprotujejo njegovim lastnim interesom.
	4	Je prilagodljiv in iznajdljiv pri spopadanju z nepričakovanimi okoljskimi spremembami.
	5	Je kos kompromisom pri odločitvah glede trajnostnosti znotraj domen in med njimi (okoljska, socialna, ekonomska, kulturna, politična domena) ter skozi čas in prostor.

Preglednica 10: Raziskovalno mišljenje

<i>Zamišljanje trajnostnih prihodnosti</i>		
3.3 Raziskovalno mišljenje		Prevzeti odnosni način razmišljanja z raziskovanjem in povezovanjem različnih disciplin, s pomočjo ustvarjalnosti in eksperimentiranja z novimi idejami ali metodami.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Ve, da se moramo lotiti problemov trajnostnosti s pomočjo kombiniranja različnih ved, kultur znanja in pogledov, da bi sprožili sistemske spremembe.
	2	Zaveda se pomembnosti raziskovanja in eksperimentiranja z novimi potmi in idejami pri reševanju kompleksnih izzivov trajnostnosti.
	3	Pozna glavne koncepte krožnega gospodarstva in družbe.
	4	Seznanjen je s konceptoma trajnostnosti in trajnostnega razvoja, vključno z njunimi začetki in nadaljnjim razvojem, glavnimi deležniki, posledicami za družbo in planet, okoljevarstvom, obnovo in regeneracijo.
<i>Spretnosti</i>	1	Zna uporabljati dokaze in raziskave za boljše razumevanje, razlaganje, napovedovanje in obvladovanje sprememb v smeri trajnostnosti.
	2	Zna kombinirati znanje in vire za reševanje izzivov trajnostnosti.
	3	Zna združevati informacije in podatke, povezane s trajnostnostjo, iz različnih disciplin.
	4	Zna ustvarjalno uporabiti koncepte krožnega gospodarstva, kot so vrednotenje kakovosti nad količino, ponovna uporaba in popravilo.
	5	Zna prisluhniti različnim mnenjem.
<i>Odnosi</i>	1	Nagnjen je k eksperimentiranju in se ne boji neuspeha, kadar se sooča z izzivi trajnostnosti.
	2	Pozdravlja razmišljanje v okviru norm in zunaj okvira norm v zvezi s trajnostnostjo.
	3	Zavezan je k obravnavanju izzivov in priložnosti trajnostnosti z različnih zornih kotov.
	4	Drzne si sprejemati nenavadne odločitve.

Preglednica 11: Politična angažiranost

<i>Ukrepanje za trajnostnost</i>		
4.1 Politična angažiranost		Krmariti po političnem sistemu, določiti politično odgovornost za netrajnostno vedenje in zahtevati učinkovite politike za trajnostnost.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Ve, kako bi morali delovati politični sistemi in njihove komponente za doseganje trajnostnosti.
	2	Pozna relevantne politične deležnike na področju trajnostnosti v lastni skupnosti.
	3	Ve, kako sodelovati s političnimi in gospodarskimi deležniki za sooblikovanje politik trajnostnosti skupaj s predstavniki skupnosti.
	4	Seznanjen je s politikami, ki dodeljujejo odgovornost za okoljsko škodo (npr. »plača onesnaževalca«).
<i>Spretnosti</i>	1	Sposoben je analizirati, kako strukture oblasti in politični sistemi uveljavljajo svoj vpliv.
	2	Sposoben se je vključiti v demokratično odločanje in državljanske dejavnosti za trajnostnost.
	3	Zna prepoznati relevantne družbene, politične in ekonomske deležnike v lastni skupnosti in regiji, ki bi lahko reševali problem trajnostnosti.
	4	Zna predlagati alternativne poti do trajnostnosti.
<i>Odnosi</i>	1	Zavezan je temu, da postane nosilec sprememb za doseganje trajnostnosti.
	2	Od vlad in javnih ustanov pričakuje, da bodo delovale za skupno dobro.
	3	Zahteva politično odgovornost za netrajnostno vedenje.
	4	Zavezan je dvomu o učinkovitosti politik za trajnostnost.

Preglednica 12: Kolektivno ukrepanje

<i>Ukrepanje za trajnostnost</i>		
4.3 Kolektivno ukrepanje		Ukrepati za doseganje sprememb v sodelovanju z drugimi.
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Pozna glavne deležnike na področju trajnostnosti v lastni skupnosti in ve, kako stopiti v stik z njimi.
	2	Ve, da sodelovanje z drugimi pri promoviranju narave in podpiranju pravičnosti zahteva spoštovanje demokracije.
	3	Ve, kako sodelovati z različnimi udeleženci, da bi ustvaril vključujoče vizije bolj trajnostne prihodnosti.
	4	Zaveda se pomena opolnomočenja posameznikov in organizacij za medsebojno sodelovanje.
<i>Spretnosti</i>	1	Zmožen je ustvariti raznolike koalicije za reševanje zagonetnih problemov, povezanih s trajnostnostjo.
	2	Zna ustvariti transparentne in vključujoče procese ter procese, osredotočene na skupnost.
	3	Zna ustvariti priložnosti za skupno ukrepanje preko skupnosti, sektorjev in regij.
	4	Zna sodelovati z drugimi v procesih uvajanja sprememb za trajnostnost.
	5	Zna prepoznati močne točke deležnikov.
	6	Zna ravnati v skladu s skupno predstavo o trajnostnih prihodnosti.
<i>Odnosi</i>	1	Pripravljen je sodelovati z drugimi, da bi podvomili o statusu quo.
	2	Motiviran je za sodelovanje z namenom oblikovanja vključujočih trajnostnih prihodnosti.
	3	Pri kolektivnem ukrepanju daje prednost vrednotam in interesom trajnostnosti.
	4	Želi prispevati k skupnosti in naravi.
	5	Zavezan k uvajanju sprememb za bolj vključujočo in pravično prihodnost.

Preglednica 13: Individualna iniciativa

<i>Ukrepanje za trajnostnost</i>		
4.2 Individualna iniciativa		Prepoznati lasten potencial za trajnostnost in aktivno prispevati k izboljšanju možnosti za skupnost in planet .
<i>ZSO</i>		<i>Izjave</i>
<i>Znanje</i>	1	Zaveda se lastnega potenciala za doseganje pozitivnih okoljskih sprememb.
	2	Ve, da je treba ukrepati preventivno, kadar bi določeno ukrepanje ali neukrepanje lahko škodovalo zdravju ljudi in vseh živih bitij (previdnostno načelo).
	3	Ve, da imajo posamezniki obveznost do družbe in okolja.
	4	Ve, da sta ohranjanje statusa quo in neukrepanje tudi stvar odločitve.
	5	Ve, da ima vsako dejanje posledice, čeprav morda ne takojšnje.
<i>Spretnosti</i>	1	Zna upoštevati naslednja načela: uporabljati manj virov, narediti več z manj viri, ponovno uporabiti iste vire.
	2	Sposoben je pokazati lastno iniciativo in vztrajati pri doseganju ciljev trajnostnosti, tudi v negotovih situacijah.
	3	Zmožen je ukrepati hitro, tudi v primeru negotovosti in nepredvidenih dogodkov, pri čemer upošteva previdnostno načelo.
	4	Zna pripraviti druge, da sprejmejo bolj trajnostne odločitve.
	5	Zna premagati lasten odpor do sprememb.
	6	Zna prepoznati mrežo relevantnih deležnikov.
<i>Odnosi</i>	1	Proaktivno skrbi za planet.
	2	Pripravljen se je lotiti reševanja kompleksnih problemov na področju trajnostnosti.
	3	Zagovarja individualno in kolektivno skrb za tiste, ki jo potrebujejo, in za planet.
	4	Je samozavesten glede napovedovanja trajnostnih sprememb in vplivanja nanje.
	5	Zaveda se, da so vsakdanja dejanja pomembna.

KAKO STOPITI V STIK Z EU

Osebno

Po vsej Evropski uniji je na voljo na stotine informacijskih centrov Europe Direct. Naslov vam najbližjega centra lahko poiščete na: https://europa.eu/european-union/contact_en.

Po telefonu ali elektronski pošti

Center Europe Direct je storitev, ki odgovarja na vaša vprašanja glede Evropske unije. S to storitvijo lahko stopite v stik:

- prek brezplačne telefonske številke: 00 800 6 7 8 9 10 11 (nekateri operaterji bodo takšne klice morda zaračunali),
- prek stacionarne številke: +32 22999696 ali
- po elektronski pošti na: https://europa.eu/european-union/contact_en.

ISKANJE INFORMACIJ O EU

Na spletu

Informacije o Evropski uniji v vseh uradnih jezikih EU so na voljo na spletnem mestu Europa: https://europa.eu/european-union/index_en.

Publikacije EU

Brezplačne in plačljive publikacije EU lahko prenesete oz. naročite v spletni knjigarni EU Bookshop na:

<https://publications.europa.eu/en/publications>.

Če želite več izvodov brezplačnih publikacij, stopite v stik z informacijskim centrom Europe Direct ali lokalnim informacijskim centrom (glejte https://european-union.europa.eu/contact-eu_en).

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo